Editor S.C. ENMAR COMSERV s.r.l.
© Bucureşti 1998. Toate drepturile aparţin societăţii ENMAR COMSERV s.r.l. Reproducerea sau transmiterea, chiar şi fragmentară, sub orice formă sau prin orice mijloace cunoscute sau viitoare, sunt permise numai cu acordul scris al *Editorului.*

Grafică
Florin Anghel
Consilier editorial
Gheorghe Zarafu
Ediţie revizuită şi adăugită de
Silviu N. Dragomir

Tipărit la
INFOPRESS S.A Odorheiu Secuiesc

ISBN: 973-98396-4-9

CESARE LOMBROSO

Hipnotism şi Spiritism

Ediţie revizuită şi adăugită de
SILVIU N. DRAGOMIR

Editura ENMAR - Bucureşti, 1998

INTRODUCERE

Scurtă punere în temă

Cesare Lombroso (1835-1909), faimosul medic și criminolog italian, este cunoscut mai ales ca întemeietor al școlii mondiale de antropologie, prin care a lansat teoria „infractorului înnăscut" - teorie considerată de marxiști ca antiștiințifică, deoarece se baza pe așa numitele „stigmate" corporale tipice.

Spirit de o acribie rar întâlnită, profesorul universităților din Pavia și Torino este mai puțin cunoscut în afara operelor sale capitale (*Omul delincvent* - 1889 și *Crima, cauzele și remediile ei* - 1899), deoarece asemenea cercetări mai rar întâlnite - precum cele relevate în cartea de față - apar într-un domeniu considerat deosebit de labil și, ca atare, evitat de oamenii de știință. Am numit **hipnotismul și spiritismul.**

Aceste cercetări ale faimosului savant, pe care vi le prezentăm în cele ce urmează, au fost marginalizate și pe cât se poate evitate, deoarece amprenta sa de renumit cercetător le conferea un prea pregnant accent de credibilitate, ceea ce pe mulți îi deranja.

Întrucât spiritul ştiinţific al lui Cesare Lombroso este covârşitor, indiferent de domeniul lui de manifestare, nu ne vom permite nici să-i redăm teoriile de magie albă sau neagră prin rezumări de tip „Digest" şi nici măcar să-l completăm; chiar dacă după un secol de la elaborare, ştiinţele oculte sintetizate de el au mai făcut câtiva paşi înainte faţă de acea vreme a începuturilor.

Să rememorăm, deci, cele susţinute, la celălalt sfârşit de secol, de un savant de o asemenea talie, precum şi care erau concluziile unui model de om de ştiinţă despre un domeniu tenebros căruia mulţi, foarte mulţi oameni încă mai evită să-i recunoască măcar existenţa; necum să-l mai şi parcurgă sau să-l analizeze!

Silviu N. Dragomir

O profesiune de credinţă

Când m-am hotărât să scriu o carte despre fenomenele spiritismului, după ce toată viaţa mă ocupasem cu psihiatria şi antropologia criminală, cei mai buni prieteni ai mei m-au dojenit şi mi-au spus că o să-mi strice renumele. Totuşi mi-am urmat calea, socotindu-mă dator de a încheia luptele mele pentru credinţe şi adevăr, încercând să analizez ştiinţific ideea cea mai negată şi cea mai batjocorită a secolului.

Duşmanii mei au astfel câteva argumente bune împotriva mea.

Nu-i prea multă vreme de când gândeam ca dânşii. S-ar părea că spiritismul nu se poate înţelege cu monismul.

Dacă le asemănăm cu experienţele ştiinţifice, precise şi statornice, care se produc totdeauna la fel în orice timp şi spaţiu, experienţele spiritiste sunt schimbătoare după metodă, orele şi dispoziţia celor care sunt de faţă; ele au totdeauna ceva fugitiv şi nesigur, cu tot controlul instrumentelor de precizie şi al unor observatori severi ca Morselli, de Vesme, Crookes, Richet, Lodge, James, Hislop, Walace, Bottazzi, de Rochas, Herlitzka, Fog, d'Arsonval etc.

Dar chiar dacă observaţiile făcute se prezintă în parte aşa cum am zis, ele formează, în întregime privite, un bloc de dovezi care înlătură orice îndoială, cu atât mai mult cu cât studiul radioactivităţii arată că, cel puţin în aparenţă, marele principiu: nici o

funcție fără organ și nici o manifestare de energie fără pierdere de substanță suferă o excepție în anumite cazuri. (Să nu se piardă din vedere că lucrarea este scrisă la începutul secolului, n.n).

De altfel, concluziile spiritismului nu contrazic monismul, căci sufletul, reducându-se la o substanță curgătoare (fluidică), vizibilă și pipăibilă câteodată, continuă să aparțină lumii materiale.

Asta împacă, pentru prima oară, experiența științifică cu experiența tuturor secolelor și țărilor, cristalizată în legenda religioasă, care, prin numărul și înțelegerea celor ce au primit-o, capătă o autoritate egală, dacă nu chiar superioară, gândirii marilor filozofi. De aceea, în aceste cercetări am evitat orice concluzii teoretice; am vrut ca ele să izvorască direct și spontan în mintea cititorului, doar din mulțimea faptelor.

De altfel nici eu nu am o siguranță desăvârșită în cele susținute. După studii obositoare și întinse pe parcursul multor ani, ipoteza spiritistă ne apare ca o mare întinsă pe care răsar - ici-colo - câteva insule; doar ochiul geografului vede în ele urmele unui vechi continent; cei mai mulți își bat joc de presupunerea lui, care le apare prea îndrăzneață și aparent - nefondată.

Înainte de a intra în conținutul susținerilor mele, aduc mulțumiri vii domnilor Murzoratti, Ochorovicz, Richet și de Vesme, care au avut bunătatea de a mă sfătui și a-mi arăta care este chintesența problemei.

Hipnotism și Spiritism

Capitolul I

HIPNOTISMUL

Fenomene psihice și fizice la hipnotizați

Mi se pare că toate fenomenele observate la hipnotizați ies de sub stăpânirea legilor fiziologiei și patologiei și intră în necunoscut.

Iată câteva cercetări în această direcție:

Memoria

Cel mai mult m-au impresionat fenomenele de memorie prin schimbările lor curioase, după indivizi și cazuri. E interesant de văzut că, pe când în starea hipnotică inteligența e întunecată, memoria, dimpotrivă, e adeseori întețită, ascuțită.

I-am înșirat lui Chiare, un tânăr student hipnotizat, 12 grupe de numere și, după jumătate de ceas, mi-a repetat primele șase grupe cu o singură greșeală. I-am ordonat să citească un rând scris în nemțește și să-l

transcrie după jumătate de ceas, deși nu știa nemțește. El reuși să scrie literele cu caracterul lor gotic, și nu a făcut decât trei greșeli la 60 de litere.

M-am convins și eu, după Delboeut, că atunci când sugerezi cuiva un vis, amintirea visului se păstrează și la deșteptare, mai ales dacă persoana are în mână un obiect în legătură cu visul. Ordinul de a păstra amintirea actului făptuit în vis nu mi s-a părut că ar fi ascultat. Se păstrează numai o amintire vagă și asta fără nici o ordine.

Iarăși am observat o schimbare a personalității, în gândire și scris, sub înrâurirea sugestiei. Sugestionez pe Col... - un alt medium - că este Garibaldi și el scrie un inimos ordin de zi: „Soldați, așteptăm azi de la voi minuni de vitejie". Scrisul era foarte energic.

Ordinele se execută chiar și când sunt sugerate pentru mai târziu: dar numai în cinci din șapte cazuri. Subiectul treaz și ocupat în toate chipurile, se întrerupe dintr-o dată, se simte tulburat și tocmai la ceasul sugerat, execută ordinul.

Se știe același lucru despre histerici, care prevăd cu mult înainte, ziua, ceasul și chiar minutul accesului, fără a avea la îndemână ceasornicul, care este în prealabil oprit.

Acest fapt, semnalat de Richet, pare de neexplicat: căci diviziunea timpului pare operă absolut omenească și artificială, deci convențională. Trebuie să admitem

că în creier se poate forma un centru pentru măsurarea timpului, tot așa cum există unul pentru scris, de pildă, și că acest centru poate deveni foarte simțitor în stările de hipnoză și histerie.

Dar sunt și abateri. Chiare și o femeie, Verol, ne dau o dovadă în cauză. Aceste două persoane uită, după puțin timp, chiar să execute un ordin sugerat. Ei se arată totuși neliniștiți, ca și cum ar fi uitat să-și facă datoria. De îndată ce le aduci aminte ceea ce au de făcut, ei acționează parcă împinși de o nevoie ce nu poate fi stăpânită, iar neliniștea dispare. Dacă, de pildă, îi sugerezi lui Chiare să citească după 30 de minute un rând anumit dintr-o carte nemțească, după ce trece acest timp, el pare îngrijorat și privește în toate părțile fără ca să facă ceva. Dar de îndată ce-i pui la îndemână cartea, printre alte obiecte, el o apucă plin de mulțumire, o deschide și citește rândul indicat prin sugestia hipnotică.

Aceste cazuri arată că și în hipnoză se adevărește mersul obișnuit al asociațiilor de idei, care se trezesc una pe alta și determină voința.

Aceeași verificare a legii de asociație o găsim în cazurile ce urmează. Sugerând lui Col... să fie bandit, el primește, însă cu dezgust. Dar de în dată ce a primit sugestisa, se arată violent, apucă un creion pe care îl ia drept pumnal și străpunge cu el dușmani închipuiți. Scrie, de asemenea, cu trăsăturile brutale, impulsive ale criminalilor.

O clipă după aceea, îi sugerez să fie copil, iar scrisul capătă însuşiri copilăreşti. Mai târziu se confundă cele două sugestii şi scrisul mediumului apare amestecat.

Aici avem o pildă de ceea ce numeşte Sergi stratificarea caracterului. A doua sugestie face să dispară personajul antipatic al banditului şi lasă să predomine rolul simpatic al copilului. E surprinzătoare uşurinţa cu care hipnotizaţii, chiar cei megalomani, acceptă acest rol. Poate că amintirea acelei vârste a copilăriei e aşa de plăcută, şi inspiră simpatie chiar celor mai aspri; dar poate că e în legătură cu starea de pasivitate a subiectului.

Aceleaşi confruntări şi suprapuneri de sugestii noi se observă chiar prin simple schimbări în musculatură. Făcând pe histerica Verol să contracte muşchiul *ciliar* (la ochi), îi provocăm idei triste; lucrând asupra muşchiului gurii, *rizoruis*, apar idei vesele care se amestecă imediat cu primele.

Voinţa

Este de obicei suprimată şi înlocuită prin aceea a hipnotizatorului. Sunt cazuri însă când hipnotizaţii se revoltă câteodată împotriva sugestiilor care se opun firii lor; prin chipul acesta se poate măsura până la un grad oarecare tăria caracterului.

O femeie histerică şi desfrânată, hipnotizată, primea cu plăcere să joace roluri de personaje de hoţ,

de seducător, de ofiţer, dar se revolta atunci când vroiam s-o transform în savant ori predicator de morală. Îi plăcea mai mult să-şi schimbe sexul decât caracterul!

Cea mai curioasă dovadă în privinţa asta mi-au dat-o doi studenţi, Col... şi Chiare, cărora le-am sugerat rolul de hoţi. Ca să nu mai asculte, ei au fugit ca nişte nebuni prin curte. Au respins cu dispreţ şi rolul de femeie, ceea ce se explică prin tendinţa megalomană a hipnotizaţilor, copiilor şi sălbaticilor.

Tot Chiare se trezea îndată ce i se impuneau sugestii absurde şi care erau împotriva firii lui Dar le primea pe cele care nu erau mult prea absurde. A primit, de pildă, să fie în acelaşi timp Napoleon şi copil. Asta arată că firea ne determină, în ceea ce facem, mai mult decât inteligenţa şi că sugestia are o margine, care nu poate fi împinsă prea departe, decât numai prin educaţie hipnotică.

Inteligenţa

Pare adesea diminuată. Vorbirea e slăbită. Subiecţii se decid greu să vorbească şi n-o fac decât atunci când sunt siliţi prin ordin. O histerică nu răspunde decât dacă îi apeşi puternic ultimele vertebre şi îi ordoni energic să vorbească. În schimb, alţii, sunt dispuşi întotdeauna să lucreze şi să scrie. Sugestia hipnotică, pătrunderea noii personalităţi, le fac pe aceste mediumuri să scrie mai bine decât în stare de veghe.

Un bancher, căruia i se sugerase să fie fotograf, execută foarte bine această meserie, deşi când e treaz nu o cunoaşte.

Tânărul Chiare, devenit Napoleon, se exprimă foarte elocvent în limba franceză pe care o cunoaşte. El cântă, joacă şi scrie muzică mai bine ca în stare de veghe.

Tânărul L. căruia i se sugerează să fie femeie, face o broderie foarte complicată. El nu ştie să brodeze, dar le-a văzut poate pe surorile lui pe când brodau şi, fără voia lui, operaţiunea s-a fixat şi s-a dezvoltat în subconştient, apărând o dată cu înrâurirea sugestiei.

Totuşi, indivizi inculţi joacă foarte prost personaje mai distinse, rămân banali şi... nu le place să scrie.

Polarizare şi depolarizare psihică.

Printre atâtea fenomene curioase, excepţionale în stare de veghe, dar frecvente în hipnoză, să ne ocupăm puţin şi de acela pe care Féré şi Binet îl numeşte polarizare psihică: magnetul schimbă dispoziţia sufletească a celui hipnotizat.

Bianchi şi Sommer fac d-rei X sugestia următoare: „Minunată zi de aprilie, să luăm trenul, vom avea o călătorie plăcută". După care mediumului i se apropie magnetul până la jumătate de centimetru de pielea ceafei: d-ra X se tulbură, se opreşte şi strigă: „Accident teribil; trenul a deraiat; este cu neputinţă de a pleca mai departe".

Altă sugestie: „Suntem la Pansilippe, marea este calmă, argintată de lună; să ne urcăm în barcă". Subiectul e încântat de ceea ce vede şi porneşte să se îmbarce. I se aplică în acel moment magnetul şi pe dată mediumul se retrage îndărăt speriat, spunând că se găseşte pe marginea unei prăpăstii adânci.

În alte cazuri, avem de-a face nu cu răsturnarea sugestiei prin acţiunea magnetului, ci cu suprimarea - ori numai schimbarea ei - şi am numit-o *per contrario*, depolarizare. Cazul cel mai interesant este acela în care aplicarea unui pol al magnetului suprimă halucinaţiile hipnotice pe care celălalt pol tocmai le trezeşte.

În cazurile de mai sus, ca şi în transmiterea gândirii la distanţă şi în visurile prevestitoare, avem de-a face cu fenomene în completă opunere cu legile clasice ale fiziologiei.

Aceste fenomene, care au loc numai în stările de histerie şi hipnoză, tocmai când desfacerea şi ruperea însuşirilor sufleteşti ne fac să prevedem automatismul şi inconştienţa, ne silesc să admitem existenţa unui şir de fapte fără o explicaţie sigură, intrând mai mult în sfera celor ocultе decât a celor fiziologice, normale.

N.B. Prin „histerie" savantul celuilalt sfârşit de secol înţelege acea varietate de nevroze, caracterizate prin apariţia unor simptome neurologice foarte variate, nejustificate de condiţii reale ale sistemului nervos şi

declanşate prin şocuri emotive, sugestie sau autosugestie. Este întâlnită la persoane cu tipul de sistem nervos excitabil, datorat unui dezechilibru în stare funcţională a scoarţei cerebrale. Din cauza sensului primordial, mai vechi al cuvântului, am păstrat pentru atenţionare forma de epocă a exprimării, cu „h" (n.n.).

Câteva fenomene histerice şi hipnotice

Nimeni, mai mult ca mine, nu a fost duşman al spiritismului.

Mi s-a părut întotdeauna ca o axiomă faptul că orice forţă este o proprietate a materiei, iar orice gândire o funcţie a creierului; totdeauna am râs de mesele învârtitoare. Dar dragostea mea pentru adevăr şi pentru faptul cunoscut şi dovedit e mai tare decât înclinarea ştiinţifică, şi sunt silit de o minimă obiectivitate să fac publice o serie de cercetări.

După ce am fost duşman al spiritismului, încât am negat toate experienţele şi am refuzat să asist la vreuna, a trebuit să recunosc - începând cu anul 1882 - existenţa unor fapte curioase, pe care ştiinţa nu le poate explica; ele însoţesc mai întotdeauna histeria şi hipnoza.

1. Mutări de senzaţii în histerie şi hipnoză

Într-o dimineaţă a anului 1882, sunt chemat la d-ra C.S., în vârstă de 14 ani, fiică a unui tată inteligent şi muncitor, a unei mame sănătoase la minte şi robustă, dar ai cărei doi fraţi crescuseră brusc la pubertate şi avuseseră ceva tulburări pulmonare. Fata, care avea un fizic plăcut, o statură de 1,54 m, crescuse dintr-o dată în momentul pubertăţii cu vreo 15 cm. Primele fenomene menstruale au adus cu ele simptome histerice cu vărsături şi tulburări digestive. După două luni, apărură accese de convulsiuni histerice şi de hiperestezie, care o făceau să ia un fir de aţă pus pe mână drept o bară grea de fier.

Luna următoare, copila orbi; la degete apărură puncte histerice, pe care era îndeajuns să le atingi ca să obţii convulsiuni, mişcări reflexe ale picioarelor, contractări, precum şi o bruscă creştere a puterii musculare de la 32 la 47 kg (la dinamometru).

Atunci apărură fenomenele extraordinare, care m-au făcut să-mi schimb vechea mea atitudine faţă de ocultism. După accese somnambulice, însoţite de o mărire neobişnuită a activităţii simţirii, ca şi de diferite schimbări în caracter, fata pierdu vederea cu ochii şi căpătă însuşirea de a vedea prin vârful nasului şi lobul stâng al urechii, păstrând o aceeaşi ascuţime de vedere pe care o avusese mai înainte cu ochii! A putut

astfel să citească o scrisoare şi să deosebească cifrele unui dinamometru fără a vedea deloc cu ochii, ci doar prin vârful nasului şi lobul urechii...

Răspundea cu o mimică curioasă excitării acestor organe vremelnice. De pildă, punerea unui deget, sau a unei raze luminoase îndreptată pe ureche sau pe nas, o făceau să se irite, să strige că este orbită şi să încearcă să se apere cu braţul pentru a se proteja de lumină!

Acelaşi lucru şi cu mirosul. Amoniacul aşezat sub nas, nu-i producea nici o reacţie, în timp ce alte corpuri mai puţin mirositoare erau simţite sub bărbie. Pe urmă, mirosul se transportă la călcâi (!) şi atunci, la orice miros neplăcut, ea dădea din picioare şi mişca tot trupul; la miros plăcut, dimpotrivă, rămânea nemişcată şi surâzătoare.

După aceea, începu să prezică ce o să se petreacă în viitor; prevedea cu 15 zile înainte ziua şi ora acceselor, precum şi mutarea simţurilor care s-o liniştească. A mai prezis diverse şi multe fapte ce urmau să se întâmple fratelui şi tatălui ei, fapte care au avut loc întocmai după doi ani. A putut să vadă la distanţă evenimente, chiar în momentul când acestea aveau loc în cu totul altă parte.

Acestea nu sunt fapte izolate. În 1888, Petetin studiase opt femei aflate în catalepsie, la care simţurile externe fuseseră mutate la epigastru şi la degetele de la mână şi picior.

Despine pomeneşte de o fată, Estelle, din Neuchatel,

în vârstă de unsprezece ani, paralizată după o rănire la spate şi însănătoşită în parte în urma băilor din Aix; la ea, magnetizarea muta auzul la mâini, coate, umeri şi, în timpul crizei letargice, la epigastru.

Aceste fapte real constatate şi verificate ne aduc aminte de ceea ce se ştie despre somnambuli, care disting obiectele cu pleoapele lăsate, şi văd şi prin alte părţi decât prin ochi. Preyer şi Berger, iar acum, de curând, Heidenhain, au observat fapte asemănătoare, pe care le explică printr-o creştere a simţului văzului şi pipăitului (hiperestezie tactilă şi vizuală), observate în cazurile în care aceste două simţuri sunt confundate.

Autorii moderni nu ţin seama de aceste fapte şi Hasse le priveşte ca închipuiri, din cauza unei tendinţe - lăudabilă dar, desigur exagerată - de a nu admite decât faptele ştiinţific explicate.

Tot aşa, numai după mult timp s-a admis acţiunea magneţilor, precum şi multe alte lucruri constatate empiric de magnetizatori (catalepsie, hipnoză, hiperestezie), fapte sigure azi şi explicate destul de bine.

Adevărul este că nu se poate da o explicaţie pur ştiinţifică acestor constatări curioase, care sunt situate dincolo de realităţile admise în general, trecând în pragul lumii ocultе şi, deci, neexplicate.

2. Transmiterea gândirii la distanţă

Am studiat împreună cu Grimaldi şi Ardu cazul lui E.B. din Nocera, în vârstă de 20 de ani, devenit histeric

în urma unei dragoste fără noroc. De semnalat la el: fața nesimetrică, înfățișarea de femeie, sensibilitatea la metale (mai cu seamă cupru și aur), simpatii și antipatii excesive, frică de întuneric, dispoziții adeseori foarte schimbătoare.

E așa de sugestionabil încât i se poate ordona să nu simtă înțepăturile și tăieturile; în plus este în stare să-și mute senzațiile și să transmită gândul. Ghicește cuvintele și numerele gândite de alții și poate reproduce destul de bine figurile care sunt desenate departe, îndărătul lui, în timp ce el are ochii legați. Paralelograme, cercuri, triunghiuri, poligoane, conuri - toate sunt redate destul de bine și doar cu câteva ezitări în desen. Mai prost, dar totuși fără a greși obiectul, sunt reproduse desenul unei păsări sau al unui om. Scrie exact prenumele Morguente și Andrée, la care m-am gândit și i-am cerut să le identifice.

Experiențe asemănătoare, mai recente, au fost executate în fața dr. Guthrie și a profesorului Herdmann de la societatea engleză de cercetări psihice, iar darea lor de seamă cu detalii asupra acestui caz, pe care-l voi relata sumar, formează la ei un volum. Subiectul, miss Relph, stătea pe scaun, în timp ce obiectele alese erau ascunse după o perdea, îndărătul ei. Răspunsurile pentru diversele obiecte propuse fură exacte. Cu oarecare ezitări, dar numai în amănunte, mediumul spune forma și culoarea diferitelor obiecte:

hârtie roșie, albastră etc., sau forme determinate: sabie, monedă etc.

În Anglia, celebra societate pentru cercetări psihice a experimentat asemenea fenomene pe subiecți adormiți sau treji, punându-i să deseneze pe o placă diferite figuri pe care alții le făceau la un alt etaj, sau în alt loc îndepărtat (este vorba, desigur, de *Society for psychical Research*).

Rezultatele obținute sunt pozitive o dată din cinci ori la hipnotizați, o dată din patruzeci și trei de ori la nehipnotizați. Or, rezultatele sunt de așa natură încât calculul probabilităților nu ne dă dreptul să le privim ca fiind cu totul întâmplătoare. Charles Richet, Stewart, Ochorowicz, operând fiecare atât pe subiecți hipnotizați, cât și pe subiecți în stare de veghe, dar histerici, au reușit să-i facă să ghicească rangul cărților de joc, nume sau numere, doar printr-o simplă transmitere mentală.

Richet trage concluziile următoare cu privire la asemenea experiențe:

1. Gândirea se transmite fără semne exterioare de la un individ la altul;

2. Intensitatea acestei transmiteri variază de la individ la individ și e maximă în stare hipnotică.

Ar fi ușor de explicat toate aceste fapte, privind

gândirea, ca un mod de mișcare; ceea ce ne-ar da putința să concepem transmiterea ei la distanță - indiferent dacă aceasta este mai mare ori mai mică. Energia mișcărilor vibratorii descrescând cu pătratul distanțelor, ne explicăm de ce gândirea se poate transmite între două puncte vecine, dar pierde din intensitatea ei când se transmite între două puncte depărtate.

Înarmați cu aceste date și constatări mai simple, vom încerca acum să pătrundem în SPIRITISM, deoarece - în fond - hipnotismul este doar vestibulul tainelor mai adânci ale ocultismului.

„Apariția", fotografie realizată de pictorul James Tissot prin lumina răspândită de însăși cele două fantome într-o cameră de experimentare

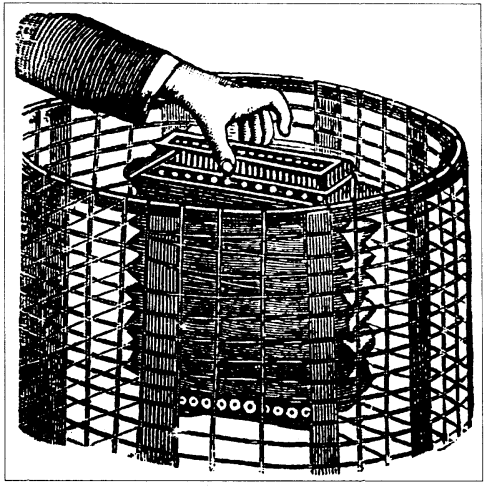

Experimentul realizat de Sir William Croockes (1832-1919) printr-o aparatură special concepută pentru experimentarea însușirilor celebrului medium Daniel Douglas Home (1833-1886) care, prin capacitățile sale psihokinetice, reușea să determine funcționarea unui acordeon fără să fie atins în vreun fel de participanții la experiențele parapsihice.

„Home punea o mână pe partea inactivă a acordeonului fără să poată atinge partea instrumentală ce era protejată de coș, în timp ce mâna cealaltă a sa, și picioarele, erau ținute de asistență. În această poziție acordeonul începea mai întâi să miște, apoi scotea prime acorduri și la urmă cânta mai multe arii una după alta, pe când mâna lui Home era nemișcată. Cu încetul, Home își îndepărta și mâna de la acordeon, iar acesta cânta mai departe..."

(B.P. Hasdeu - *Sic Cogito*)

Capitolul II

SPIRITISMUL

Eusapia Paladino

Obiecțiunea că fenomenele spiritiste sunt inexplicabile pe cale fiziologică nu este îndestulătoare. Plin de îndoială, am primit, în anul 1891, să iau parte la o ședință la lumina zilei, singur, eu și cu Eusapia - atunci am văzut obiecte grele ridicându-se fără a fi atinse - de atunci mă ocup de aceste cercetări într-un domeniu extraordinar.

Eusapia Paladino s-a născut la Murgo, în 1854; la opt ani tatăl ei a fost omorât de bandiți chiar sub ochii ei. Îngrijită prost și chinuită de bunica ei, Eusapia este în cele din urmă alungată de acasă; niște burghezi bogați din Neapole o iau la dânșii să o crească. Din copilărie Eusapia este supusă la fenomene curioase; ea aude lovituri în mobilele de care se sprijină, își simte hainele sfâșiate în timpul nopții și vede stafii... În 1863, Damiani, asistând la o ședință spiritistă în familia unde se pripășise Eusapia, constată că prezența ei

coincide cu fenomene neobișnuite și mișcări de obiecte. Ceea ce astăzi denumim poltergeist (n.n).

De atunci, Damiani și Chiaia i-au făcut educația de medium și biata copilă și-a făcut din spiritism singura ocupație, găsind, astfel, un mijloc oarecum sigur de trai. Amănuntele experiențelor făcute în Europa cu Eusapia ar cere un volum de expuneri mult prea mare. Mă mulțumesc să amintesc doar unele rezultate ale celor șaptesprezece ședințe din Milano (1892), la care am luat parte întovărășit de Aksakoff, Richet, Finzi, Ermacora, Brofferio, Gerosa, Schiaparelli, du Prel, rezumați într-o lucrare redactată de către Finzi. Am luat, de comun acord, precauțiile obișnuite: am cercetat medium-ul de aproape, i-am schimbat hainele, i-am legat mâinile și picioarele, sau uneori i le-am ținut noi în nemișcare.

Cu toate precauțiile luate după punerea la punct a unui plan comun de acționare asupra mediumului, Eusapia aprindea o lampă electrică de pe masă în orice clipă voia dânsa...

Experiențele din Milano, 1892

Fenomene observate la întuneric.

a) Ridicarea completă a mesei

Este una dintre experiențele cele mai dese pe care le face Eusapia, și ea se lasă a fi controlată oricât ar dori supraveghetorii.

Facem cu toții un lanț în jurul mesei, cu mâinile întinse pe ea. Eusapia stă la un capăt; picioarele, genunchii și mâinile îi sunt ținute nemișcate de către vecini. După câteva minute, masa are mișcări de clătinare și se ridică uneori la dreapta, alteori la stânga, iar apoi se ridică în sus cam la vreo jumătate de metru și, în cele din urmă, recade, după ce a stat în aer câteva secunde, mișcându-se întocmai ca și cum ar pluti pe apă. În timpul acestei experiențe, fața mediumului se convulsionează, mâinile i se contractă, geme și pare că suferă din greu.

Pentru experimentare înlăturăm pe rând și cu încetul diferitele persoane din jurul mesei, după care ne convingem că nu e nevoie de un lanț prea numeros de asistenți în jurul mesei pentru a reuși o aceeași experiență.

La urmă, o singură persoană rămâne în stânga

mediumului, îi ține picioarele fixe sub picioarele sale și îi pune o mână pe genunchi, în timp ce cealaltă mână o ține pe cea stângă; mâna dreaptă a mediumului se vede pe masă și se ridică în aer chiar în momentul înălțării. Timp de câteva secunde, cât a durat ridicarea mesei, s-au luat fotografiile doveditoare asupra experienței făcute.

E curios că, puțin timp înainte de ridicare, rochia Eusapiei s-a umflat spre stânga astfel, încât a atins masa. Căutând să evit această atingere, îndepărtând rochia cu mâinile, sau încercând să operăm, fiind toți - și mediumul - în picioare, sau așezând mediumul departe de piciorul mesei, nu am mai putut obține un același rezultat.

O ridicare completă la 60 de centimetri a fost obținută și fotografiată la Institutul Psihologic din Paris; iar la Roma s-a obținut o fotografie și mai deslușită: mediumul Carancini, cu masa plutind în aer, deasupra capetelor celor care participau la experiment.

b) Ridicarea mediumului pe masă

Am constatat-o în două rânduri. Mediumul e așezat pe scaun. Richet și cu mine îi ținem mâinile. Scaunul pe care stă mediumul se înalță încetișor și se urcă pe masă. Noi o ținem pe Eusapia de mâni și-i urmăm mișcarea fără a o atinge. Puțin după aceea scaunul și mediumul erau iar la pământ, revenirea făcându-se cu

aceeași încetineală; Richet și Finzi însoțesc mișcarea mediumului șezând pe scaun fără nici un efort din partea lor. În timpul scoborâtului într-un mod curios ei sunt atinși ușor pe cap de o mână nevăzută.

c) Sunete de trompetă

O trompetă este pusă îndărătul mediumului, despărțită de el printr-o perdea și deodată se aud sunetele instrumentului. Cei care se găseau lângă Eusapia ne asigură că sunetul nu venea de la ei.

Fenomene observate la lumină.

Mai trebuiau obținute la lumină fenomenele petrecute mai înainte numai la întuneric. De îndată ce întunericul ajută producerea lor, trebuia lăsat doar fenomenul în întuneric, mediumul și asistenții rămânând la lumină.

Printr-o perdea dublă se desparte camera în două: un cabinet întunecos, la intrarea căruia e mediumul, cu spatele la întuneric, și un cabinet luminos, unde stau cei care asistă și unde în plină lumină se văd brațele, picioarele și fața mediumului. Îndărătul mediumului este un scaun cu un clopot la vreo jumătate de metru de medium; mai departe puțin, un vas cu lut umed, cu suprafață perfect netedă. În partea luminată facem lanț

în jurul mesei care este așezată în fața mediumului; Schiaparelli și du Prel îi țin mâinile mediumului.

Fenomenele încep!

La lumina unei lumânări vedem cum perdeaua se umflă dinspre partea noastră; cei ce stau lângă medium pipăie și simt rezistență îndărătul perdelei; scaunul unuia dintre ei este tras dintr-o dată și se aud cinci bătăi. Asta înseamnă că lumina e prea mare. Aprindem o lanternă cu sticlă roșie. După cererea Eusapiei marginile perdelei sunt prinse de masă, îndoite pe capul ei și prinse cu ace.

Deasupra capului ei apare ceva. Aksakoff se ridică, bagă mâna în cabinetul întunecos prin deschiderea ce este deasupra capului Eusapiei, își simte degetele atinse și mâna apucată. Simte pe urmă că îi vine un scaun la mână și îl apucă; scaunul îi este smuls și trântit la pământ. În fundul negru al deschiderii, apar de mai multe ori flăcări albastre deasupra capului mediumului. Schiaparelli este atins de mai multe ori la spate și pe umăr; capul îi este acoperit de perdea și târât spre partea întunecoasă a cabinetului în timp ce ține mâna lui Finzi și a mediumului.

În această poziție, se simte atins de o mână caldă, vede lumini care descriu curbe în aer și luminează chiar mâna care le poartă. Când se întoarce la locul lui, mâna apare în deschiderea perdelei, mai lămurită, fără a se retrage prea iute.

Aksakoff introduce în deschizătura perdelei un

creion care e apucat și zvârlit îndărăt. Un pumn închis apare pe capul mediumului și se deschide încetul cu încetul, arătând degetele despărțite.

La sfârșitul ședinței, du Prel intră în cabinet și i se arată o urmă întipărită pe vasul de lut, amprenta provenind de la cele cinci degete ale unei mâini drepte.

Rezumatul fenomenelor realizate cu Eusapia

Morselli rezumă astfel, într-o scurtă sinteză, fenomenele rezultate cu ajutorul mediumului Eusapia.

Prima clasă de fenomene mecanice și mișcare a obiectelor în atingere cu mediumul; Eusapia le produce ușor, atât la lumină, cât și la întuneric.

1) Clătinările și mișcările mesei, fără vreun înțeles deosebit.

2) Mișcări și lovituri în masă cu un anumit înțeles. Ele formează graiul convențional, de care se slujește Eusapia (două lovituri pentru nu; trei lovituri pentru da; etc.). Cu mediumul nostru, tipologia este destul de săracă și se reduce la destul de puțin față de comunicările speciale și filozofico-sociale, pe care ni le dau alte mediumuri, mai evoluate față de Eusapia.

3) Ridicarea totală a mesei în timp de maximum 78 secunde.

4) Mişcarea diferitelor obiecte, numai prin atingeri cu mâinile ori trupul mediumului, inexplicabile prin apăsarea foarte uşoară pe care o exercită el.

5) Mişcări, clătinări, umflarea perdelelor cabinetului de experimentare. Eusapia nu poate să le producă cu mâinile sau cu picioarele ei, care sunt îndeaproape supravegheate.

6) Mişcarea şi umflarea hainelor mediumului.

A doua clasă nu este decât o perfecţionare a primei clase. Efectele mecanice se produc fără atingere cu mediumul, la o distanţă de câţiva centimetri până la câţiva metri. Sunt cele care stârnesc mai multă îndoială, căci sunt în contradicţie cu legile fizicii, care spun că o putere mecanică lucrează direct asupra corpului care opune rezistenţă. Totuşi această tensiune mediatică este foarte des observată la şedinţele Eusapiei.

7) Oscilări şi mişcări de mese fără atingere.

8) Ridicarea prin sine însăşi a mesei. Am văzut experienţa asta în plină lumină, pe când mediumul era închis şi legat în cabinetul întunecos.

9) Ondulări, umflături şi azvârlire înainte a perdelelor cabinetului. Asta se întâmplă fără vreo atingere cu mediumul, care e legat foarte solid de

scaunul lui. S-ar zice că fiinţe nevăzute ridică stofa, o îndepărtează ori o lasă să cadă...

10) Corpurile metalice capătă o mişcare prin îndreptarea mâinilor înspre ele, dar fără atingere. Fenomenul are loc de obicei la sfârşitul şedinţei şi în plină lumină. Rochas l-a studiat şi l-a numit exteriorizarea motricităţii.

11) Mişcări de la sine (spontane) cu deplasarea diferitelor obiecte, chiar când se găsesc la 2-3 metri depărtare faţă de medium.

12) Aducerea pe masă a obiectelor îndepărtate.

13) Mişcarea de la sine a scaunelor acelor persoane care controlează.

14) Mişcări imprimate maşinilor şi instrumentelor, la distanţă. Mandoline, piane, trompete, clopoţei, dinamometre - toate depărtate de Eusapia - intră în funcţiune fără ca să le atingă cineva.

A treia clasă cuprinde schimbările în greutate ale corpurilor. Sunt fenomenele cele mai puţin sigure, deşi exactitatea este confirmată de observatori eminenţi.

15) Schimbarea greutăţii pe un cântar. Am văzut braţul cântarului mişcându-se, fără ca Eusapia să-l atingă. Dar fenomenul mi-a părut îndoielnic.

16) Schimbarea greutăţii mediumului, cu o scădere de 5 până la 10 kg de fiecare şedinţă.

17) Levitaţia (ridicarea în aer) chiar a mediumului.

Lui Morselli i s-a părut că mișcarea este reală la început, dar pe urmă că cei doi controlori o ajută - fără voința lor - pe Eusapia. Nu sunt de părerea asta, întrucât efortul respectiv ar cere o exteriorizare evidentă din partea celor doi controlori.

18) Vânt venind din cabinetul negru. Fenomenul e foarte des. Un adevărat curent de aer vine din cabinet, din spatele mediumului.

19) Frig puternic. Îl simt cei doi controlori și, de obicei, apare înaintea unora dintre manifestări.

20) Raze luminoase, care pleacă din capul și corpul mediumului. Atingând capul Eusapiei la punctul unde craniul e spart în urma unei căzături din tinerețe, ai senzația unei răsuflări reci, dar uneori și de căldură.

21) Lovituri, ciocănituri și alte zgomote în masă.

22) Lovituri, ciocănituri date de medium de la distanță.

23) Sunetele instrumentelor de muzică. Nu-s prea ordonate și muzicale, dacă nu există la ședință vreun bun executor; totuși se nimerește câte o măsură...

24) Zgomote de mâini și de picioare.

25) Voci omenești; Eusapia, din cauza lipsei ei de cultură, nu prea produce asemenea fenomene.

26) Semne misterioase făcute de la distanță; constau în semne sau pete apărute pe masă, pe pielea celor de față, pe pereți; ele par să fie făcute cu creionul.

27) Scris direct. Spiritele, fără acțiunea văzută a

mâinilor, scriu cu instrumente materiale vizibile, precum creioane, ori chiar fără ele.

28) Urme pe lut. Urme de degete, mâini, picioare, fețe chiar în profil ori în semi-profil. Uneori pare o Eusapia mai bătrână și alteori îl reprezintă pe John King, tatăl ei, în altă viață.

29) Aducerea obiectelor. Dintr-o dată apar pe masă sau în alte locuri din odaie flori, frunze, cuie, monede, pietre și alte obiecte venite de departe, trecând prin ușă și pereți.

30) Materializări. Se crează forme mai mult ori mai puțin organizate, având însușiri fizice ale materiei; rezistență la atingere, lumină. Ele au proprietatea de a opri razele luminoase de afară.

31) Atingeri, pipăituri și strângeri de mâini nevăzute.

32) Ivirea formelor solide, având însușirile membrelor omenești. Mâini, brațe, capete, pot fi atinse prin perdea și par bucăți dintr-o ființă în formație. Uneori ni se pare că pipăim chiar o ființă întreagă. Când asemenea forme le prindem și le strângem cu mâna prin perdea, ele parcă se topesc; câteodată, se lasă atinse mai mult timp. Gura nevăzută, face chiar gestul sărutului sau al mușcăturii, împiedicată fiind de perdea.

32 bis) Apar mâini care se simt prin atingerea directă. Câteodată, te simți atins de mâini adevărate,

cărora le simți pielea, căldura și mișcarea degetelor. Când le strângi, ai impresia că se topesc, întocmai ca o substanță vâscoasă.

33) Acțiuni mai complicate ale unor forme pe care le simțim, dar nu le vedem. Aceste mâini, brațe, capete, sunt nevăzute chiar pentru acela care pătrunde în cabinet; din spatele perdelei care le acoperă, ele se îndreaptă spre cei din față, îi ating, îi strâng, îi resping, îi atrag, îi mângâie, îi îmbrățișează cu toate mișcările ființelor vii și reale. Aceste forme îndeplinesc acte chiar și mai complicate, fie în apropierea participanților la experimente, dar, întotdeauna la adăpostul perdelelor aruncate înainte și umflate peste masă și spre scaunele celor ce asistă. Ba, câteodată, formele lucrează descoperite, în mijlocul celor de față, care se simt atinși, sărutați ori buzunăriți de ființe nevăzute.

A patra clasă strânge într-un același grup fenomenele luminoase - vizibile sau prin ele însăși, sau printr-o lumină din afară.

34) Apariția de puncte luminoase. Sunt celebrele luminozități spiritiste. Ele se produc din când în când sub influența Eusapiei, dar nu așa de intens ca la alte mediumuri observate de mine. Sunt licăriri ce nu pot fi descrise precis, câteodată sub formă de mici sfere strălucitoare, alteori vedem adevărate limbi de foc, ca acelea desenate în unele icoane pe capetele apostolilor.

După câte știu, nu au fost încă fotografiate; dar sunt foarte caracteristice, numeroase și mișcătoare. E cu neputință, pentru cine le-a observat o singură dată, ca să le ia drept fosforescență artificială.

35) Apariția norilor albicioși. Nu par a avea o lumină proprie, căci nu pot fi observați decât înăuntrul cabinetului, la lumină slabă. Câteodată înconjură capul Eusapiei sau se ridică deasupra corpului ei, când e întinsă în cabinet.

36) Formarea prelungirii corpului mediumului. Sunt prelungirile membrelor, văzute și descrise de toți cei care au experimentat cu Eusapia. Vizibile la lumină albă, când mâinile mediumului sunt bine controlate. Sub ochii noștri, aceste apendice îndeplinesc mai multe din fenomenele descrise mai sus: atingeri, pipăiri, clătinări de scaun, transportări de obiecte.

37) Ieșirea din cabinetul negru a formelor semănând cu brațe și mâini.

38) Apariția mâinilor. Este unul dintre fenomenele spiritiste cele mai vechi și cele mai dese. Mâinile apar cu contururi nehotărâte, fugitiv străvezii și uneori prelungite. Le-am văzut ori de câte ori erau condiții favorabile și sigur că nu erau mâinile mediumului - căci acestea stăteau întinse pe masă, sub ochii mei.

39) Apariția de forme întunecate cu caracter nedeterminat. Este vorba de materializări necomplete. În lumina sepulcrală de la amurg, vezi apropiindu-se sfere

negre (capete?), apendice nehotărâte (mâini, braţe?), umbre cu profil în linie frântă, câteodată bărboase (parcă John King?); iar pe fond semi-luminos larve negricioase, străvezii, cu forme curioase. Le-am văzut în şedinţele din 1901-1902 şi erau atât de lămurite, că le-am numărat pe rând.

40) Apariţia de forme având un caracter bine determinat, aparte.

La aceste patru clase determinate şi sistematizate de Morselli, eu adaug, după experienţa mea, încă una:

A cincea clasă.

41) Acţiunea asupra plăcilor fotografice, învelite sistematic în hârtie neagră.

42) Citirea gândurilor, vederea în întuneric şi, uneori, la distanţă.

43) Priceperea unor limbi necunoscute mediumului.

44) Acţiunea asupra electroscopului, aparat pe care mediumul îl poate descărca, deja aşa cum am văzut, în repetate rânduri, cu mâna.

Iată deci 44 de manifestări diferite ale mediumului Eusapia Paladino. Pentru Morselli, această clasificare simplifică însă prea mult lucrurile, împărţind fenomenele în ordini deosebite, ca şi cum s-ar produce fiecare aparte şi independent unul faţă de altul. Şedinţele sunt însă foarte complexe, ele prezintă

manifestări deosebite în acelaşi timp, iar manifestările acestea sunt, uneori, nişte adevărate explozii de forţă medianimică.

Cine este Eusapia Paladino?

Să vedem deci dacă organismul mediumului ne poate da explicaţia acestor fenomene uimitoare. S-o studiem pe Eusapia din punct de vedere clinic şi fiziologic.

În însuşirile ei exterioare nu vedem din prima clipă nimic deosebit; doar o şuviţă de păr alb, înconjurând o gaură în parietalul stâng, gaură pricinuită de bunică-sa, care i-a zvârlit, când era mică, un castron în cap, ori de la o căzătură, de pe o fereastră, la vârsta de un an.

Greutate, 60 de kilograme; craniul şi obrazul nesimetrice; cu partea dreaptă mai dezvoltată; la ochiul stâng, caractere proprii epilepticilor (după Claude Bernard şi Horner): pupile micşorate (midriasice), reacţionând leneş la lumină, dar acomodându-se bine la distanţă; presiunea arterială, măsurată cu stigmomanometrul, este de 230-240 la stânga şi numai 200 la dreapta (asimetrie care se întâlneşte adesea la epileptici).

Eusapia are, de asemenea, simţul pipăitului mai dezvoltat la stânga: 5 milimetri la dreapta şi 2,5 la

stânga (cu extensiometrul, măsurând la vârful degetelor); sensibilitatea generală se arată tocmai dimpotrivă: 73 de milimetri interval la dreapta și 35 la stânga (normal este 45) cu aparatul lui Rhumkorff; simțirea la dureri, 60 la dreapta și 30 la stânga (media normală este 20); sensibilitatea la greutate e inegală; o aceeași greutate îi apare mai mare la dreapta decât la stânga, cu distingerea diferențelor de cinci grame. La dinamometru, 11 kgf la dreapta și 12 la stânga;

În timpul transei, puterea în ambele părți crește la 15 kgf. Are zone de hiperestezie (simțire exagerată a durerii, la ovar, mai cu seamă); are slăbiciuni ori paresie la membrele din dreapta.

Câmpul ei vizual, studiat de doctorul Sgobbo, e anormal. Nu e sensibilă nici la aparatul lui d'Arsonval, nici la razele Roentgen.

În plină lumină și în stare normală, a ținut într-o zi, timp de patru minute, mâna dreaptă deasupra unei plăci fotografice învelite în trei foi de hârtie neagră. A intrat în transă și a simțit în mână un freamăt electric. La developarea plăcii, s-a găsit, pe locul corespunzător indexului, o urmă - oarecum neprecisă - de deget.

Acest fapt, în legătură probabil cu radioactivitatea mediumului, poate fi coroborat cu o altă anomalie a Eusapiei. Ea constă într-o străvezime în jurul degetelor, care formează un al doilea contur în jurul lor. Ea zice că, atunci când are acest semn, poate să facă lucruri minunate (!?).

Are cultura unei femei din popor. Adesea prezintă bun simț, iar intuiția ei contrastează cu ignoranța și îi permite să aprecieze adevăratul merit al fiecăruia, fără a se lăsa emoționată de bogăție ori de autoritatea persoanelor cu care vine în contact.

Adesea e naivă, până într-atâta că se lasă înșelată de intriganți. Dar nu trebuie neglijat nicidecum că este, totuși, capabilă de șiretlic și minciună.

Mijloacele ei de înșelătorie sunt nenumărate.

Inconștientă în timpul transei, cu bună știință când e trează, ea scoate o mână de sub control pentru a mișca obiecte și a atinge pe cineva. Cu ajutorul genunchiului, încearcă să ridice încetișor piciorul mesei! Faihofer a văzut-o culegând flori pentru ca, pe întuneric, să simuleze transportarea acestora de la distanță la locul experimentelor. Se zice chiar că ar fi învățat de la un prestidigitator mijlocul de a simula figuri omenești prin mișcări ale mâinilor, învelite într-un văl în formă de turban. (!?)

Se arată în schimb foarte mâhnită când o acuzăm că ne înșeală. Când se mânie, din cauză că i se atinge reputația de medium, devine violentă și impulsivă până într-atâta că-și poate chiar lovi dușmanul.

Aceste apucături contrastează cu o deosebită bunătate sufletească. Își cheltuie câștigul pentru a ajuta pe cei săraci și pe copii, își pierde somnul și odihna pentru cei bătrâni și slabi, are milă de animale.

La începutul transei, vocea ei devine aspră, secreţiile i se măresc, hiperestezia devine anestezie, are tremurături şi parezii (slăbiciuni) mai cu seamă la mâna dreaptă. Ca şi fachirii, îşi încetineşte respiraţia pentru a intra în transă, trece de la 25 la 15, chiar 12 respiraţii pe minut, în timp ce inima trece de la 70 la 120 de pulsaţii; mâinile îi tremură, încheieturile îi devin ţepene.

Morselli a notat pentru acest mediu aflat în transă următoarele caractere histerice: amnezie, confuzie a personalităţii ei cu cea a lui John King, în numele căruia vorbeşte uneori, precum şi atingeri pătimaşe, obsesii, halucinaţii.

La sfârşitul şedinţei, când fenomenele sunt mai deosebite, simte o mare sete (*polydipsie histerică*), capătă convulsii şi strigă întocmai ca o femeie atunci când naşte. La urmă cade într-un somn adânc, iar în timpul somnului îi iese din trup un fluid cald, ce se poate pipăi.

Alt fapt nou a fost descoperit de doctorul Imoda. În stare normală, Eusapia nu are nici o înrâurire asupra electroscopului; însă, în transă fiind, ea provoacă căderea foiţor de aur ţinând mâinile doar câteva minute deasupra lor. Adăugând la asta faptul că, doar prin simpla atingere, ea impresionează plăcile fotografice protejate în hârtie neagră, avem o confirmare a radioactivităţii mediumului, respectiv în timpul şedinţelor.

Norii albicioşi şi luminoşi care se observă deasupra mesei şi pe capul mediumului în timpul şedinţelor se explică prin aceea că razele catodice au proprietatea de a provoca formarea vaporilor, trecând printr-o pătură de aer saturat de umiditate.

Aceste însuşiri bolnăvicioase nu le are numai Eusapia. Ele pot fi constatate la aproape toate mediumurile.

Condiţii pentru mediumuri

Dintre însuşirile bolnăvicioase pe care le dovedesc majoritatea mediumurilor folosite pentru hipnotism şi spiritism, vom aminti doar câteva:

• Celebra medium, doamna. Smith, avea o bunică, o mamă şi un frate, supuşi fenomenelor hipnotice, Deci, toate aceste persoane din familie erau folosite ca mediumuri. O familie de mediumuri! Chiar ea, doamna Smith, a avut halucinaţii încă din copilărie, iar mai târziu a avut accese de somnambulism. În transă suferea de anestezie (nesimţire) completă a unei mâini şi de olochirie, adică înţepată fiind la mâna stângă, ea simţea durerea la mâna dreaptă şi de asemenea vedea la dreapta obiecte aşezate la stânga.

• La doamna Piper, transa începe prin convulsii,

urmate de horcăit. A devenit medium în urma spaimei datorate unei lovituri de trăsnet și a unei operații.

• Renumitul medium american Douglas Home (1833-1886) spunea că fenomenele cele mai interesante și desăvârșite le produce numai în stare de somn profund, apropiat de letargie și că de aceea nu și le poate aduce bine aminte când se trezește. El s-a dezvoltat foarte târziu: la șase ani încă nu mergea pe picioare, și, după o întrecere cu doamna Lyon, a pătimit de congestie cerebrală, paralizie și amnezie. „În starea de letargie, spune el, spiritele pun stăpânire pe mine, îmi schimbă înfățișarea, gesturile și chiar corpul mi se lungește cu opt degete". El nu producea totdeauna fenomenele dorite și nu avea înrâurire mult prea volitivă asupra lor.

• „Când intru în transă, zice d-na d'Esperance, am senzația că atârn în gol, pierd simțul spațiului; nu pot de pildă să zic cum și unde mișc degetul - parcă l-aș ține în apă". Acestui medium îi iese din burtă un abur luminos, care se preschimbă într-o ființă vie. „Când apare stafia aceasta, mi-e greu să-mi adun ideile și puterile, îmi pare că vizez și nu mă pot mișca. Când ea se mișcă, mă obosesc mai mult decât când mă mișc eu: mușchii mei se contractă când ea atinge un obiect, iar eu simt o arsură când ea pune mâna pe parafină topită; simt întotdeauna o durere când ea se înțeapă. Când ating mâinile stafiei, parcă le ating pe ale mele, dar

observ că am greșit în momentul când văd patru mâini". Aceste simptome le vedem în isterie, în tabes și în paralizie generală, mai cu seamă la sifilitici, dar fără ca ele să fie o manifestare propriu-zisă a sifilisului. Se poate deci deduce, în încheiere, că în fenomenele de transă stăpânește automatismul, că transa medianimică are cam aceeași valoare ca și histeria.

Spațiul cu patru dimensiuni și mediumnitatea

Sunt fenomene ce nu pot fi lămurite numai prin energia mediumului.

Unii autori cred că în jurul lui, a mediumului, se formează o atmosferă extrafizică, în care legile obișnuite ale gravitației, comprehensiunii, impenetrabilității, inerției materiei, nici nu există; ca și cum spațiul ar prezenta o a patra dimensiune.

Această presupunere a fost făcută întâi de Zollner, exprimându-se mai cu seamă asupra fenomenelor de aducere, de autolevitație, dispariții și reapariții. Despre acesta vorbește un pasaj din Brofferio: „Pentru ca un obiect să poată intra de afară într-o cameră închisă, fără ca să se deschidă ușile sau ferestrele, el

trebuie să treacă prin pereții ori lemnăria odăii; or, asta implică trei presupuneri:

1) Obiectul trece fără a se desface în părticele mici; atomii lui trecând prin intervalele dintre atomii închiderii;

2) El este prefăcut în materie fără greutate, deci dematerializat înainte de a trece prin pereți, iar pe urmă este materializat iarăși;

3) Obiectul intră într-o a patra dimensiune a spațiului și de acolo iese iar, în spațiul nostru.

Reprezentările unui spațiu cu două dimensiuni, ca figurile fotografice, o pictură sau un obiect desenat, ar putea dispare mișcându-se în adâncime, ori înălțime - căpătând o a treia dimensiune, pe care aceste reprezentări n-ar putea s-o conceapă".

Așa s-ar lămuri transportarea la distanță a unor obiecte fără a fi atinse, (teleportarea n.n) scrierea între două plăci, ne-arderea mediumului sau puterea de a ține suspendată în aer apa vărsată dintr-un pahar.

Și numai într-un asemenea spațiu nou, cu o altă dimensiune, nedemonstrabilă, putem admite răsturnarea legilor timpului și, numai atunci ne explicăm cum pot profetiza mediumuri ca Doamna Piper.

Limitele influenței mediumului

Fenomenele spiritiste pot fi explicate datorită consumării energiei mediumului, dată fiind istoveala acestuia după ședințe, materializată prin pierderea în putere și greutate, ca și producerea fenomenelor numai în vecinătatea apropiată lui. Dar ar fi exagerat să credem că numai prin intermediul mediumului se pot explica toate fenomenele întâlnite în spiritism. E ușor să presupui că gândirea - activitate specifică a creierului - se poate transmite la distanță prin vibrațiile eterului între două creiere; de altfel ea, am văzut, se transformă din forță psihică în forță motrice și viceversa. Dacă admitem că avem în creier centre care stăpânesc mișcarea și gândirea, e firesc să admitem că atunci când aceste centre sunt iritate, ca în epilepsie, să genereze când mișcări violente în membre, când marile inspirații ale geniului uman, când delirul incoerent al nebuniei.

Ermacova, îmi atrage - cu dreptate - atenția asupra faptului că energia mișcării vibratorii e în raport invers cu pătratul distanței; și atunci ne putem explica transmiterea gândirii la distanță mică, dar nu cazurile de telepatie de la o emisferă a pământului la alta. Exteriorizarea motricității și a simțirii, descoperită de către colonelul de Rochas, explică, de asemenea,

unele fenomene ca vederea la distanță, în întuneric ori cu ochii legați, prin intermediul mediumului, simțirea înțepăturilor pe care le suferă fantoma, mișcarea obiectului la distanță prin forțele lui fluidice, chiar producerea unei fantome sau a unei dubluri propriei lui ființe. Dar rămân neexplicate desfășurarea unei puteri care întrece cu mult pe cea a mediumului, formarea unor fantome care nu-i seamănă deloc, materializările și dematerializările de orice obiect.

Trebuie să mai relev, de asemenea, cât de multe fenomene se întâmplă în același moment în ședințele spiritiste.

Într-o zi, pe când Eusapia era în plină transă, apare la dreapta mea o figură de femeie, în același timp perdeaua se umflă deasupra mea, o masă se mișcă în odaia întunecată și un obiect este adus pe masa din mijloc.

În altă ședință, Barzini simte o mână în părul Eusapiei, în timp ce partea stângă a perdelei se întinde peste capul controlorilor, iar Bozzano e atins la umăr.

„În timp ce o stafie mă atinge și se lasă pe spatele meu, spune Visani Scozzi, văd la fereastră umbra alteia; o a treia îl atinge în timpul acesta pe Mainardi". Altă dată, pe când era mângâiată de o fantomă, principesa Ruspoli se simte atinsă pe cap de o mână, iar Imola are la rândul ei capul strâns de o altă mână.

Am văzut de multe ori mediumuri scriind cu

amândouă mâinile, în timp ce vorbeau cu cineva. Mausfeld scria în același timp cu amândouă mâinile, în două limbi diferite, vorbind despre altceva în același timp.

Mosers a auzit trei instrumente (trompetă, pian și tamburină) cântând în același timp. Cum am putea explica faptul că forța psihică a mediumului, nu numai că se transformă în forță motrice, dar și lucrează în trei direcții diferite? Și cum poți admite o asemenea atenție distributivă, deci în mai multe direcții, la un medium în stare de automatism, când ea este cu neputință de obținut la un om treaz și cu mintea sănătoasă?

De altfel, observăm și fapte potrivnice voinței mediumului, iar uneori potrivnice chiar așa-zisului spirit.

Aflând că la o ședință la ducele Abruzzi, masa a marcat prin mișcarea celor patru picioare, ritmul marșului regal, am zis, râzând, că la Turin (Torino-n.n.) masa și John King sunt monarhiști. Nici nu sfârșisem cuvintele și masa începu să protesteze, într-un limbaj care era lămurit chiar și pentru cei mai ignoranți în știința... meselor!

Întrebai din nou: „John, vra să zică nu ești monarhist?": masa, prin cele două bătăi obișnuite, neagă cu hotărâre. Am crezut că ideea vine de la Eusapia, deși poporul din Neapole ține mult la dinastie;

am întrebat-o în privința asta și m-am convins că biata femeie habar nu are de politică; ea spune că cel mai bun guvern e acela care se ocupă mai mult de săraci. Manifestația monarhistă de mai sus nu numai că nu a venit de la John King sau Eusapia, dar era în contrazicere cu ei...

Câteodată mediumul nu vrea să dea un nume, dar masa îl pune să explicitezе; se cer litere și se capătă cifre, care însă nu au nici un înțeles, dacă masa nu le dă cheia...

Altădată se obțin cuvinte scrise pe dos, cu ortografia simplificată în chipul cel mai curios. Spiritele se împotrivesc uneori dorințelor mediumului. Aksakoff pomenește de un medium care, dorind să fie în legătură cu mama lui, moartă, primește acest răspuns: „Nu vreau să te ocupi cu spiritismul". Un văduv nu poate intra în legătură cu soția lui moartă, dar reușește foarte ușor asta cu alte persoane.

Aksakoff vorbește de un medium pe care spiritul l-a oprit să consume carne, cafea, ceai și tutun. Când voia să încalce ordinul, spiritul îl prevenea prin lovituri în masă și chiar prin glas tare. Într-o zi a vrut să fumeze o țigară și a fost trântit la pământ. Sănătatea mediumului s-a îmbunătățit mult pe calea aceasta.

În sfârșit, sunt persoane pe care spiritele le-au persecutat fără pricină, ori ca să le silească să devină mediumuri. Astfel doctorul Dexter, care se îndoia de

problemele de spiritism și nici nu vroia să se ocupe de ele, a fost silit la așa ceva de o serie de persecuții.

Harry Phels, băiatul unui preot protestant din America, a văzut deodată mișcându-se scaune, mese, hainele îi erau rupte în bucăți, în câteva săptămâni șaptezeci și unu de obiecte se sfărâmaseră lângă el; la plimbare, i se zvârleau pietre în trăsură de către niște mâini nevăzute; și toate acestea nu încetau decât atunci când se pune în comunicație cu spiritele.

Arendașul rus Schtchapov povestește, în revista *Rebus,* din 1886, persecuțiile pe care le-a îndurat el cu întreaga sa familie timp de șase luni. Ele începeau, de obicei, prin lovituri în pereți și mobile, deplasări de obiecte ș.a.; sub patul soției sale, apare un glob luminos care se apropie de ea mărindu-se treptat. Soții, înspăimântați, merg să locuiască în târgul învecinat; dar persecuțiile continuă și acolo. Obiectele sar în aer; cuțitele și furculițele ies din cutiile lor și se împlântă în uși și în ferestre; o canapea grea se ridică de la pământ și începe să joace; lucrurile ard, fără ca cineva să le aprindă și, într-o bună zi, soția lui Schtchapov se vede înconjurată de flăcări care îi ard toate hainele - dar n-o ating deloc pe trup.

Aceste accidente nu-și pot avea pricina în voința inconștientă a mediumului. Este sigur că avem de-a face cu o putere străină lui, căci el, mediumul, caută instinctiv să se apere de aceste neplăceri. Tot așa s-a

întâmplat cu cei dintâi care au propăvăduit spiritismul în America, prin anul 1847, anume cu membrii familiei Fox. Aceştia au fost siliţi să facă spiritism şi să-l dezvăluie altora, prin persecuţiile violente ale spiritelor de care nu puteau scăpa în nici un fel.

Transa spiritistă manifestă energii fizice şi psihice foarte diferite de cele ale mediumului, ba chiar superioare lui. Asta ne face să presupunem intervenţia, trecătoare poate, a unei inteligenţe şi a unei activităţi deosebite de ale mediumului. Astfel Eusapiei îi creşte mult puterea fizică în stare de transă. Într-o şedinţă, la Torino, ea a putut ridica de la pământ o masă pe care se găsea editorul Bocca, apoi l-a tras, pentru o clipă, pe Botazzi cu scaun cu tot; o greutate de 93 kg.

Asemenea cazuri se explică greu prin puterile mediumului. Ce să mai zicem de experienţele în care mediumul se ridică singur de la pământ, cu scaun cu tot, fără ca să mişte picioarele, fără vreun punct de reazem şi adesea împotriva voinţei controlorilor? Cum să ne explicăm cazul lui Home, care înconjura ferestrele unei case, plutind în aer (levitaţie) în timpul somnului; sau cazul celor doi Pausini, din Bari, care au parcurs 45 de kilometri în 15 minute?

John i-a destăinuit lui Ochorowicz, că trupul îi este ridicat şi susţinut de un fluid emanat de mâinile mediumului şi ale celor de faţă; iar trupul cade, dacă se rupe lanţul fluidic. De notat că obiectele care se mişcă

în timpul şedinţei sunt îndreptate într-o direcţie, ca şi cum ar fi ţinute de o mână. Mâna fluidică a fost chiar văzută atingând mandolina, bătând toba, punând în mişcare metronomul; iar mâna asta era mai mare decât a Eusapiei.

Cele mai multe fenomene se întâmplă în vecinătatea mediumului aflat în transă, mai cu seamă la partea stângă, căci Eusapia e stângace. Fenomenele sunt însoţite de mişcările mediumului, care se fac exact în acelaşi timp (sinerone). Se vede adesea ieşind din haina şi de pe spatele ei un corp fluidic, slujindu-i drept braţ şi mişcând obiectele. Chiar dacă mediumul are în aceste fenomene o parte mare, uneori chiar cea mai mare, nu rezultă de nicăieri că aceste fenomene vin numai de la el. De asemenea nu se pot explica numai prin influenţa lui acele manifestări, în care legile obişnuite ale gravitaţiei, coeziunii, impenetrabilităţii materiei - par desfiinţate - ceea ce nu-i cu putinţă decât într-un spaţiu cu patru dimensiuni.

Şi, în sfârşit, cum să explicăm ghicirea viitorului şi vederea la distanţă în timpul transei? Eusapia, de pildă, este aproape analfabetă. Ea descifrează greu imprimatele şi nu pricepe deloc scrisul cu mâna. Or, la o şedinţă în Torino, un tânăr veni cu o brăţară în buzunar pe care vroia să i-o dea ei. Eusapia i-o scoase cu o mână fluidică şi şi-o trece pe braţul ei, ţinut fix de controlori. Întrebată dacă tânărul mai are ceva în buzunar,

ea răspunde: „Da, o scrisoare, în care se cere ceva". Și în buzunar se găsi scrisoarea uitată și necitită, unde se cerea o întrevedere cu Eusapia.

Cum a putut mediumul, care nu știe carte măcar, să citească în întuneric? Cum a putut același medium, care nu cunoștea sculptura, să facă mulaje foarte frumoase? Adesea, trebuie să considerăm că mediumul primește (prin simpatie?) gândirea celor care asistă, atunci când noi credem că o inventează; sunt totuși cazuri în care această influență nu se găsește.

Büchner aduce elogii autorului american al cărții, *Arcana of Nature*. Acesta, un țăran simplu, îi răspunde că a scris-o sub dictarea unui spirit!

Multe din comunicările obținute prin transă - așa-zis - dictate de Galileo, Bruno, Kant, nu sunt nedemne de ei. Cele trei cântece formate de terțetele pe care Dante le-a dictat mediumului scriitor Scaramuzza, neștiutor în poezie, sunt după părerea mea, foarte frumoase.

Barkas a obținut răspunsuri precise asupra științei muzicale și nici un muzicant nu era de față. Spiritul lui Spencer Stattforde a dezvăluit telefonul, cu treizeci de ani înainte de inventarea lui, domnișoarei d'Esperance, care nu se pricepea în chestiuni de fizică; rețineți că la ședință nu asista nici un fizician!

Ca să nu mai spun de tânărul englez care scria chinezește, sau de doamna, citată de Charles Richet,

care scrie pagini întregi în limba greacă al cărei alfabet nici nu-l cunoaștea măcar.

La ședințele din Milano, Neapole, Torino, John King răspundea de obicei în limba engleză, pe care n-o cunoștea decât unul din cei de față, dar pe care n-o cunoștea nici Eusapia. Botazzi a obținut o comunicare în arăbește, iar la New York, miss Edmonds a vorbit limbile greacă, hindusă, polineziană, pe care nici unul din cei de față nu le cunoșteau. Cum poate mediumul să înțeleagă, să vorbească, să scrie cu ușurință în niște limbi pe care le întrebuințează pentru întâia dată?

Observațiile lui Stainton Moses sunt importante prin autoritatea lui personală și prin natura faptelor.

Comure a comunicat cu un spirit care spunea că e fiul unui profesor de muzică și s-a născut în anul 1710. Aceste amănunte au fost ulterior cercetate și recunoscute ca fiind exacte. Spiritul fu rugat să reproducă ultimele rânduri de la pag. 54 a unei cărți care se găsea la capătul raftului al treilea al bibliotecii, carte căreia mediumul nu-i știa titlul. Rândurile au fost reproduse exact. Nu putem explica fenomenul prin urme de memorizări, de altfel inexistente, rămase stratificate în subconștientul mediumului.

Cazul Smith, scriind în limba sanscrită, pe care nu o cunoștea, dar pe care a văzut-o cu siguranță reprodusă într-o gramatică, este adevărat că se poate explica prin *cryptomnesie*: amintirea inconștientă a unor percepții mai vechi, ori prin supraexcitarea memoriei.

Aksakoff a scris pe o foaie literele alfabetului rus și francez și se slujește de o planșetă ale cărei mișcări indică literele. După mai multe fraze în franțuzește și rusește, se obțin, în caractere latine, cuvintele: „emek habbacha".

- Dar cuvintele acestea n-au nici un înțeles; nu sunt franțuzești! observă Aksakoff.

- Și cine vă zice că sunt franțuzești? Sunt ebraice; ele înseamnă „valea lacrimilor", iar autorul lor este Cardovy, un învățat evreu portughez.

S-a cercetat ulterior și s-a aflat într-un dicționar biografic, că, în secolul al XVIII-lea, a existat într-adevăr în Portugalia un savant evreu Cardovy, a cărui carte purta ca epigraf cuvintele ebraice de mai sus.

Experiențele fiziologice asupra mediumurilor

Nu se poate studia bine marea problemă a spiritismului decât cu ajutorul unor instrumente de precizie, împiedicând erorile de judecată și închipuirile (autosugestiile). Mulțumită lor, de altfel, s-a obținut soluția marilor probleme științifice care s-au ridicat cu asemenea prilejuri.

Greutatea

Studiul fizic cel mai însemnat poate este acela al greutății mediumului, precum și al așa-numitelor spirite.

W. Crookes observa că femeia-medium Cook pierdea aproape jumătate din greutatea ei când apărea fantoma și că-și recăpăta greutatea la dispariția ei. Acest fapt, întărit în mai multe rânduri, arată că fantomele se formează chiar în corpul mediumului.

La o ședință cu miss Fairlamb, mediumul a fost cusut într-o plasă ce era prinsă de un aparat care înregistra schimbările de greutate. După câteva minute de transă, greutatea a scăzut cu încetul și în clipa când apăru fantoma, se înregistră o pierdere de 60 de livre (27,25 kg) în greutatea mediumului (jumătate din greutatea sa obișnuită). Când fantoma s-a dematerializat, greutatea mediumului a început să crească și, la sfârșitul ședinței, nu-i mai lipseau decât 3-4 livre (1,5 kg).

Marselli a observat la Eusapia o pierdere a mai mult de 2 kg după fiecare transă; în afara transei, în plină lumină, s-a observat o cădere a greutății de la 60 la 56 kg, pentru ca, pe urmă, să se observe iar o urcare la 60 kg. Și nu era cu putință de descoperit nici o urmă de înșelătorie.

În 1892, la Milano, Eusapia fu cântărită după ce s-au luat toate măsurile pentru a se preveni vreo

fraudă; la puține minute de interval, greutatea scăzu de la 62 la 52 kg și, în urma cererii celor de față, urcă iar de la 52 la 62 kg.

D'Arsonval a măsurat din secundă în secundă variația greutății Eusapiei în transă și a constatat că, în clipa levitației mesei, greutatea mesei se adăuga la cea a Eusapiei. Total inexplicabil.

În alte experiențe au fost cântărite fantomele.

La o ședință făcută cu miss Wood, s-a constatat că greutatea fantomelor, care se materializează sub înrâurirea acestei doamne, varia între 34 și 176 livre (ultimul număr reprezintă greutatea mediumului). Adică între 15,5 și 80 kg. Acest fapt este în concordanță cu acela că d-ra. Esperance Wood dispare în timpul transei în clipa când apare fantoma, dar și cu acela că brațul Martei dispare când apare fantoma Beni Boâ (Richet).

Alte rezultate interesante s-au obținut studiind greutatea corpurilor care se găsesc sub înrâurirea mediumului.

W. Crookes a constat că greutatea unui corp, supus înrâuririi lui Daniel Duglas Home, urca de la 8 la 36 și chiar 48 livre, pentru a coborî la 46; altă dată a urcat de la 23 la 43 și a scăzut la 27 livre (1 livră = 0,45359 kg n.n).

Pentru a studia aceste variații ale greutății corpurilor sub înrâurirea mediumului, W. Crookes și - înainte de el - doctorul Robert Hare, au construit aparate speciale și au obținut rezultate interesante. Home a făcut să coboare brațul unui cântar aflat în echilibru, întinzând numai degetele; și tot de la distanță a exercitat o tensiune de 18 livre la dinamometru! Bechteren, de la Universitatea din Sankt Petersburg, a construit un aparat în așa fel încât chiar apăsarea exercitată de mâinile lui Home să nu poată să mărească tensiunea la dinamometru: totuși, el a observat o îngreunare a corpului la 150 în loc de 100 de livre.

Dar rezultatele cele mai interesante au fost obținute în ultimii ani cu aplicarea înregistrării grafice la studiul unor asemenea fenomene.

Botazzi puse în cabinet o tobă a lui Marey în legătură, printr-un tub de cauciuc, cu un manometru cu mercur din camera vecină. John fu rugat să apese pe tobă și se obținură două rânduri de linii albe cu ridicări și coborâri care corespundeau presiunii exercitate.

Herlitzka, Foa și Agazzotti au obținut în două ședințe cu Eusapia (la Torino) rezultate interesante. Iată-le rezumate:

„Cilindrul mobil era în afara cabinetului, în văzul tuturor, acoperit cu un văl, departe de Eusapia, care era ținută sub observație de controlori. A apărut totuși pe el o linie. E cu neputință să admitem că vreunul din noi - în chip inconștient - am fi luat vreo parte activă la experiment, căci atât mediumul, cât și cei care asistau, erau strict supravegheați".

Biologia spiritelor

Faptele adunate în ceea ce privește activitatea spiritelor sunt acum (este vorba de anul 1902) așa de numeroase, încât este cu putință o reconstruire sintetică a chestiunii.

Spiritele se manifestă sub formă de lumini, de membre sau fețe; foarte rar ele înfățișează o persoană întreagă. Aceste apariții, par, ca la Stasci de pildă, formate din sfere luminoase, cu atât mai dese, cu cât materializarea e mai desăvârșită; ele se formează din corpul mediumului, ale cărui părți esențiale le absorb.

W. Crookes și Charles Richet au constatat la fantomele pe care le-au observat, temperatura corpului viu, bătăile inimii și respirația normală; ba, chiar s-a observat că fantoma elimină acid carbonic.

Dacă lovești fantoma, mediumul resimte durerea în corpul lui, tocmai în partea unde a fost lovit spiritul. Formarea de fantome este precedată de apariția unui nor luminos, care apare pe podea sau pe capul și pântecele mediumului, pentru ca, în cele din urmă, să ia formă omenească. Ea se îndepărtează câteodată de medium sau de cabinetul întunecat, pentru a înainta spre cei de față; face gesturi, uneori vorbește. În timpul acesta mediumul este căzut total în letargie.

Fantomele sunt îmbrăcate în niște țesături albe foarte fine, duble, triple, chiar quadruple. Ele spun că le împrumută de la medium. Acest țesut mediumnic este necesar - după cum i-a zis Katie King lui Crookes - pentru ca organismul fluidic al fantomelor să fie ținut strâns și să nu se disipeze în lumină.

Am văzut rezultatele interesante care au reieșit din studierea greutăților comparate ale mediumului și alefantomei. Ele ne dovedesc că spiritele se materializează cu substanța mediumului, căruia îi iau greutatea și chiar volumul; ba, Stasci afirmă că și persoanele care nu sunt mediumuri contribuie la această materializare.

Formele omenești pe care le iau spiritele când se materializează nu corespund formei lor din viața spirituală. Nu sunt decât forme trecătoare, foarte schimbătoare, de obicei asemănătoare acelora din timpul vieții lor pământești; fantomele, sau mai bine zis spiritele, se slujesc de ele numai pentru ca să fie recunoscute de către noi.

Fiecare spirit are forma lui specială de a se manifesta; un anume „rap" și unele semne, asemănătoare unui alfabet Morse, îi dau putința de a aproba sau de a contrazice pe cei de față. „Rap"-ul se aude în plină lumină, la doi-trei metri de medium; el produce la cei de față oarecare oboseală. Se aud aceste ciocănituri (rapuri) în sălile restaurantelor, în case, muzee, în fața portretelor oamenilor mari, pe paturi, stofe, cărți etc. Intensitatea rapurilor este independentă de distanța lor

față de medium; sunt în legătură cu mișcările mediumului sau ale celor de față, dar n-au nimic comun cu tăria acestor mișcări.

S-ar părea că, în general, spiritele au o dorință puternică de a se face cunoscute și înțelese. Când nu reușesc, ele încearcă din nou, revenind, insistând.

Inteligența spiritelor, chiar a acelor persoane care au fost destul de inteligente în timpul vieții, este incoerentă și îmbucătățită; pentru că ele trebuie să se slujească de creierul celor vii. Cei morți de multă vreme sunt ca năuci când revăd scenele actuale ale pământului.

„În transă, se întâmplă același lucru ca și în vis - spune spiritul Pelham. Corpul eterat al mediumului iese din trupul lui fizic și lasă creierul gol. Atunci îl luăm noi în stăpânire, pentru a comunica. Convorbirea cu voi, pământenii, ne parvine ca printr-un telefon îndepărtat (...). În atmosfera încărcată a lumii voastre, adesea devenim epuizați, ne lipsesc puterile, mai cu seamă la sfârșitul ședinței".

Spiritul lui Robert Hyslop, tatăl fostului profesor de la Universitatea Columbia, zicea fiului său, James Hervey Hyslop, care era în viață: „Mă opresc, trebuie să plec; puterile îmi lipsesc, nu-mi dau seama de ceea ce fac". Aksakoff a întrebat un spirit: „Dacă ai un organ al văzului, de ce nu vezi fără medium?" Spiritul i-a răspuns foarte cuminte: „Văd, dar senzațiile mele

sunt și calitativ, și cantitativ, diferite de cele ale voastre; una este când văd un lucru pentru mine și alta când trebuie să-l văd în așa chip ca voi să-l înțelegeți. Trebuie să-l văd în felul vostru, și de aceea am nevoie de medium".

De altfel, unele comunicări cu lumea cealaltă au fost până azi îmbucătățite și nesigure (reamintim că suntem în 1902) pentru că mijloacele întrebuințate erau neîndestulătoare și nedelicate. Dar ele se perfecționează continuu, pe măsura trecerii timpului. Întâi, spiritele întrebuințau ca limbaj loviturile în pereți; după aceea, literele alfabetului și masa; la masă s-a adăugat un creion și o planșetă și în cele din urmă creionul e luat în mână. Progresul cel mai mare a fost realizat prin îmbunătățirea metodelor grafice și ale instrumentelor de precizie ca toba lui Marey) pentru studiul psihologic și fiziologic al spiritelor și, mai cu seamă, întrebuințarea corespondenței Cross pentru dovedirea identității acelor spirite.

Rolul mediumului este hotărâtor, căci el are un organism complet, care lipsește spiritului; de aceea, spiritul nu poate lucra fără medium. În transă, ca și în diferite accese de isterie, centrii nervoși, care sunt de obicei activi, se paralizează. Prin asta, se trezește activitatea altor centri neactivi. Această trezire a centrilor, de obicei inconștienți, dă mediumului însușiri extraordinare, pe care le are numai în transă și

care nu aparţin celorlaţi oameni. Numai aşa ne explicăm cum mediumul îşi aduce aminte lucruri uitate (*criptomnesie*), cum de citeşte gândurile celor de faţă şi vorbeşte limbi pe care nu le cunoaşte (*xenoglosie*).

Dar această acţiune a inconştientului nu explică de ce mediumul spune lucruri pe care nu le-a ştiut niciodată, nici cum poate el să dezvolte o putere de zece ori faţă de cea obişnuită; tot neexplicate rămân prezicerea viitorului, scrierea romanelor literare de către oameni care n-au nici o cultură, sculptura şi pictura fără ajutorul vreunui artist, comunicarea de fapte pe care nimeni încă nu le ştie, scrierea cu caligrafia şi stilul unor oameni morţi, necunoscuţi de către persoanele de faţă.

Nu ne putem lămuri în privinţa lor decât presupunând că, la puterile mediumului, se adaugă alte puteri, care le dau acestora însuşiri minunate, preluate de la spirite şi care lipsesc celorlalţi oameni.

SILVIU N. DRAGOMIR

MARGINALII

Capitolul I

Replica lui Hasdeu

Intervențiile unei somități de talia lui Cesare Lombroso asupra controversatelor probleme privitoare la hipnotism și spiritism - la început CONTRA, pentru ca ulterior să devină PRO - nu puteau să-l lase indiferent pe un alt titan al gândirii, cum a fost românul Bogdan Petriceicu Hasdeu (1838-1907).

De aceea am considerat că, în completarea celor susținute de Lombroso, ar fi bine să luăm notă și de cele susținute de un alt savant, pentru ca astfel - din unele controverse ale celor doi spiritiști - să cumpănim mai bine asupra adevărului.

Cine era Hasdeu?

Pentru a nu fi tentat să-i acord o prea mare audiență lui B.P. Hasdeu, dând astfel ocazia să fiu acuzat de argumentări pro-causa, voi apela la câteva caracterizări făcute de către Mircea Eliade în a sa lucrare *Despre Eminescu și Hasdeu* (Ed. Junimea, Iași, 1987).

Există în cultura românească o tradiție care începe cu Dimitrie Cantemir și pe care am putea-o numi „tradiția enciclopedică". O bună parte din oamenii de seamă, scriitori mari și profeți culturali ai neamului românesc, se integrează în această tradiție. Gheorghe Lazăr, Ion Heliade Rădulescu, Alexandru Odobescu, Ion Ghica, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Mihail Eminescu, Nicolae Iorga - iar pe un nivel mai jos, V.A. Ureche, Grigore Tocilescu, Nicolae Densușianu - toți aceștia continuă, cu geniul sau puterile lor omenești, linia istorică deschisă de mintea vastă a lui Dimitrie Cantemir...

Mesianismul românesc se împăca de minune cu această nebunească voință de creație, cu această „tradiție enciclopedică", popularizată după 1848 și devenită multă vreme aproape un program oficial...

Cu Eminescu începuse totuși o polaritate funestă a culturii românești: cărturarii și oamenii politici sunt pentru sau contra Europei. Înainte de Eminescu - la Heliade Rădulescu și, mai ales, la Hasdeu - cultura românească se situa altfel față de Europa. Avea curajul să se așeze față în față, în raport de egalitate. Nu copiam Europa, nici nu o respingeam - ci ne măsuram cu ea. Hasdeu, marele naționalist, nu are nici un sentiment de inferioritate față de Europa. În articolele sale, compara adesea România cu Italia. Nu avea sentimentul că participă la o cultură mică, meschină sau modestă (așa cum

credea, bunăoară, Maiorescu și Caragiale). De aceea găsim la Bălcescu, Heliade Rădulescu și Hasdeu cea mai bună atitudine spirituală și politică față de Europa, pe care o poate avea și România modernă...

De la cele dintâi manifestări ale activității publicistice, Hasdeu s-a integrat în această „tradiție enciclopedică"... sarcasmul său e luciferic și fantastic, setea lui de „origini" depășește simplul devotament pentru cauza românească; planurile lucrărilor sale sunt monumentale...

Viziunile sale culminează în *Sic cogito*. Dar și atunci când a voit să cunoască lucrurile de dincolo, Hasdeu a aplicat aceeași „metodă magică", de „restaurare", de reconstituire, de ghicire a unor realități abisale prin simple „documente" omenești. Hasdeu n-a ajuns spiritist prin metafizică; a ajuns prin „interpretarea" documentelor spiritiste, prin „probele" (marea lui pasiune, iluzoria sa credință că se apucă de „concret") obținute la măsuța de lemn fără cuie. Este aceeași „metodă" pe care a aplicat-o în toate lucrările sale anterioare: metoda magică, certitudinea că între toate ordinele existenței, văzute și nevăzute, sunt anumite corespondențe, pe care, înțelegându-le, „dezlegându-le", omul poate pătrunde cu mintea oriunde, și poate vedea atât începutul (istoria legendară, folclorul etc.) cât și sfârșitul (viața post-mortem)...

Hasdeu a murit în ziua de 26 august 1907, în castelul de la Câmpina... Două zile după moarte corpul său a fost adus la București și înmormântat în după amiaza de 27 august la Cimitirul Bellu... Numai vreo 7-8 prieteni și admiratori au însoțit cosciugul genialului scriitor... A fost una dintre faptele cele mai urâte ale bucureștenilor... care uitaseră în acea după amiază să se închine în fața trupului neînsuflețit al celui mai mare învățat român...

Mintea lui uriașă a străbătut toată întinderea cunoașterii omenești. Într-un secol bântuit de pozitivism și de searbădă specialitate - Hasdeu a avut destul geniu și destulă putere de muncă pentru a nu se mulțumi să rămână numai literat sau un istoric, un filolog sau un folclorist. El a vrut să cunoască totul - și să cunoască bine.

N-a fost numai cel mai învățat dintre toți fiii neamului nostru - dar a fost poate singura minte universală a secolului al XIX-lea.

După ce am văzut părerea uneia dintre mințile cele mai strălucite din acest secol, Mircea Eliade, despre genialul enciclopedist român al celuilalt secol, să abordăm câteva dintre experiențele asistate de Cesare Lombroso prefirate de mintea lui Bogdan Petriceicu Hasdeu.

Aceleași experiențe - alte viziuni

În prima parte a lucrării sale de căpătâi, *Sic Cogito*, Bogdan Petriceicu Hasdeu tinde să pună bazele unei noi religii, bazate pe credință-știință, ca „sâmbure al tuturor religiilor câte au ființat sau ființează pe fața pământului: Dumnezeu, Nemurirea, Desmărginirea. Unica religie, care se întemeiază întreagă numai pe aceste trei principii, fără nici un alt amestec, spune el, este Spiritismul... Prin universalitatea principiilor sale și prin lipsa de patimă, spiritismul este, sau cel puțin poate să devină și tinde a deveni, singura credință-știință".

Hasdeu îi condamnă pe antispiritiștii Moleschott, Buchner, Carol Voght și chiar pe Cesare Lombroso - dar nu este de acord în totalitate nici cu spiritiști ca William Crookes, Russel Wallace, Fichte, Zollner, Fechner, Ostrogradski, Butlerov, Robert Hare, de Morgan, Barret, Huggins, R. Chambers, Chadstone, Oyon, Varley, Edison, Victor Hugo, Georges Sands, Thackeray, Trollope, Lytton Bulwer, Arsene Houssay, Théophile Gautier, Long Fellow, Victorien Sardou și alții. Aceasta, din pricină că toți acești spiritiști, susține Hasdeu, caută să dea explicații anatomice și biologice unor fenomene ce trebuie privite prin prisma unei stări aparte, denumită desmărginire (v.).

Somnambulismul

Dacă majoritatea spiritiștilor, printre care și Cesare Lombroso - constatând că somnambulii percep mediul ținând ochii închiși - se grăbesc să afirme că umbletul lor este datorat unor translatări de percepții spre alte părți ale corpului, nespecifice acelor simțiri, Hasdeu rezolvă problema prin respectiva însușire a desmărginirii.

Dar iată, în rezumat, susținerea sa.

Ca și somnul propriu-zis, somnambulismul este un vis, dar un vis în care trupul nu rămâne pe loc, nemișcat, sau aproape nemișcat, ci este silit a se târî după suflet. Negreșit e o desmărginire și aici, căci altfel n-ar fi vis - însă o desmărginire împiedicată printr-un ce de prisos - pe când sufletul visează, trupul umblă fără a simți nimic ca și cum ar fi rămas în pat, deși în pat n-a putut să rămână deoarece somnambulii își urmează sufletul. Somnambulul, sau „lunatecul" cum îl numim noi în Moldova, se scoală din așternut, iese din odaie, străbate în mod miraculos afară, se urcă pe casă, fie ea oricât de înaltă și se plimbă liniștit și cu ochii închiși fără nici o sfială pe marginea sau pe coama acoperișului, acolo unde, la lumina zilei, necum noaptea, n-ar cuteza să pășească nici un pompier învățat cu abisurile de sub el. În această primejdioasă plimbare somnambulul poate fi cu ochii deschiși sau închiși; totuna.

Chiar când subiectul are ochii deschiși, totuși ei sunt sticloși și fără viață, fără a clipi, pierduți în ațintire, astfel că orice s-ar pretinde, el vede, minunat de bine, tot ceea ce trebuie să vadă - dar vede nu cu ochii trupului, ci cu totul altceva.

Până și picioarele somnambulului nu se mișcă întocmai ca la starea normală, ci mai mult el alunecă într-un chip de tot ciudat, încât s-ar putea spune că membrele sale au o mișcare întocmai ca sub impulsul unui resort. Parcă ar avea tendința să se ridice de la pământ, să zboare, dar greutatea trupului îl împiedică. Același automatism se regăsește și în mișcarea mâinilor.

Și tocmai de aceea, în somnambulism, desmărginirea fiind îngreuiată, lipsește acel element de fericire prin care se caracterizează visul normal: somnambulul pare să sufere.

Între somnul normal și somnambulism mai există și unele stări de mijloc: nici tocmai somn, nici tocmai somnambulism. În loc de a umbla pe înălțimi, bunăoară, somnambulul muzicant stă pe loc și cântă din vioară, iar somnambulul literat se așează la masă și scrie. Nu umbletul este deci caracteristic somnambulismului, ci acea desmărginire, o împiedicată a sufletului, băgați bine de seamă: **împiedicată!**

Și o dovadă despre aceasta este somnambulismul artificial, provocat fie prin hipnotism, fie prin narcotice

sau cloroform. În asemenea cazuri, desmărginirea sufletului este împinsă atât de departe, încât el se face aproape cu desăvârșire străin trupului, simțindu-se fericit chiar în momentul în care lucrează fără milă asupra cărnii sale bisturiul chirurgului.

În asemenea cazuri de somnambulism artificial, omul nu mai este om, ci-i un rob, un „jumătate de suflet", cum spunea bătrânul Homer.

Mutările de simțuri

Am văzut în relatările lui Cesare Lombroso - (*Câteva fenomene histerice și hipnotice*) experiențele făcute de Petetin și Despine, cărora li s-a găsit ca unică explicație mutarea de senzații spre organe nespecializate. Fenomenul, cunoscut în literatura de specialitate ca transpoziținea simțurilor este reanalizat de B.P. Hasdeu, care-și pune întrebarea: „Dar ce fel de transpoziținue să fie aceea, de vreme ce ochii și urechile nu se <<transpun>>, rămânând întregi și fără clintire la locul lor?"

Iată argumentarea în replică la ideea de a justifica văzul doar prin ochi, fie ei mutați, mirosul prin nas, fie și el mutat etc.

Doctorul Despine a urmărit fenomenul la mai multe somnambule, dintre care una vedea, auzea, mirosea prin degetele de la mâini și de la picioare. La o altă somnambulă, numită Eugenia, dr. Despine a învelit

capul cu o cârpă neagră, apoi i-a pus sub picioare un petec de hârtie pe care a scris o frază destul de lungă și destul de întortocheată, adică destul de medicală („*Si la guérison des malades était en raison directe de l'intérêt qu'elles inspirent la vôtre serait aussi prompte que la pensée*"). Ei bine, Eugenia a mișcat cu piciorul petecul până ce l-a așezat bine sub talpă la locul unde ea avea o mică pată roșie, ca și cum ar fi avut acolo un ochi foarte ager, și a citit cuvânt cu cuvânt întreaga frază.

- Cum vezi dumneata? întreabă doctorul Despine pe una din somnambulele sale?

- Organul văzului, răspunde aceasta, parcă s-ar pogorî; mi se pare că ar fi un fluid.

Nici nu poate să fie altceva decât un fluid, un fluid imponderabil, un imponderabil care vede, care aude, care miroase, care simte, care este un organism altul decât cel ponderabil, specializat, al trupului pământesc.

Nefiind nicidecum o „transpoziținue a simțurilor" celor trupești - care nu se pot transpune, fără a se transpune - avem de-a face cu o desmărginire a organismului fluidic, mișcându-și el cu o neînchipuită repeziciune toate moleculele unele după altele, deoarece este fluidic. Somnambula doctorului Despine își dădea seama ea însăși de acel organism fluidic, același pe care Schopenhauer îl numea „organ al visului", acela căruia Hellenbach i-a zis „meta-

organism", acelaşi pe care alţii - mai de demult sau mai de curând - îl botează bine-rău cu tot felul de epitete. Nouă, cel puţin deocamdată, nu ne pasă de nume. Numele poate fi convenţional, dar lucrul în sine este: **organism al sufletului**; un organism imponderabil, nedependent de celule encefalice, de care se slujeşte ca de o simplă unealtă specializată în stare de mărginire trupească, pe când în stare de desmărginire el poate să-şi specializeze tot atât de simplu buricul, degetele, ba până şi acea pată roşie de pe talpa somnambulei Eugenia - de unde, până la creier, e hăt departe.

Iată dar două din nenumăratele cazuri, despre care vorbesc ambii analişti, dar tratate fiecare cu totul din alt punct de vedere. Caracteristic rămâne însă fenomenul ancorat sigur în paranormal; fie că explicaţia este lombrosiană, anatomică, fie că este hasdeiană, eterică.

Cât priveşte aprofundarea acestor cazuri, ea nu se poate face decât prin studierea celor două lucrări: a lui Cesare Lombroso, în comparaţie cu a lui Bogdan Petriceicu Hasdeu. Dar şi a altora.

În ceea ce-i priveşte pe sceptici, tot Hasdeu le-o spune de la obraz:

„Pozitivistul cel mai încăpăţânat, care toată ziulica strigă la dreapta şi la stânga că sufletul moare deodată cu hoitul, peste noapte visează pe un tată mort, pe o

mamă, pe un prieten, şi fără nici o spaimă îl strânge în braţe, căci în vis - adică în desmărginirea sa din trup - el ştie că sufletul nu poate să moară. O ştie atunci, apoi se deşteaptă şi reintrat în limitele pielei celei grosolane - iarăşi strigă, strigă cu şi mai multă înverşunare, cum că sufletul moare deodată cu hoitul.

Cu alte cuvinte, el tăgăduieşte prin gura trupului ceea ce-i mărturiseşte lui gura sufletului. Dar rămâne surd prin urechile trupeşti la ceea ce-i aude urechea cea sufletească".

Convertirea lui Lombroso

Am văzut, şi Cesare Lombroso o recunoaşte deschis, că marele analist italian s-a transformat dintr-un implacabil duşman al spiritismului într-un exeget al său.

Ceea ce ni se pare interesant este faptul că respectiva convertire a avut loc exact în perioada în care Bogdan Petriceicu Hasdeu îşi scria opera sa spiritistă *Sic cogito* .

Ei bine, în trei locuri din prima parte a cărţii sale, Hasdeu îl condamnă pe Lombroso din cauza neîncrederii arătate spiritismului, pentru ca, spre sfârşitul cărţii, să anunţe convertirea respectivă. Dar, *nota bene*, fără să simtă nevoia de a interveni în nici un fel pe text!

Un asemenea mod total obiectiv îi este propriu marelui enciclopedist, învățat să ia lucrurile așa cum sunt ele, fără a simți nici o înclinare spre cosmeticizare. Și sigur că arătându-l de la început pe Cesare Lombroso ca adept al spiritismului, cauza sa ar fi fost mai penetrantă. În profesiunea sa de credință, Hasdeu declară: „În orice sferă a cunoștințelor eu am fost totdeauna sceptic, respingând autoritarismul de sus, ca și popularitatea de jos, și croindu-mi pretutindenea singur, prin propriile mele cercetări după izvoare, o cale nouă, bună sau rea, cum mă tăia capul, dar izvorând din inima curată, fără frică de nimeni, fără folos personal, fără fățărnicie, fără reclamă".

Acesta, și nu altul, este motivul pentru care am considerat că Cesare Lombroso poate fi pus într-o mai mare valoare apelând la Bogdan Petriceicu Hasdeu.

Și deoarece convertirea italianului îi prilejuiește enciclopedistului român cele mai frumoase, dar și cele mai convingătoare pagini din modul său de a cugeta (Sic cogito!) le redau in *extenso*, propunând însă celor grăbiți să facă abstracție de ele, să le neglijeze. Citez integral:

În capitolele anterioare nu o dată am menționat pe vestitul Lombroso între cei doi-trei mari vrăjmași sistematici ai spiritismului, alături cu Hartmann, cu Buchner, cu Preyer. Dar pe când noi scriam, fața

lucrurilor s-a schimbat: astăzi până și Lombroso, da, până și domnul Cesare Lombroso a devenit spiritist.

În zilele de 28 februarie și 2 martie s-au ținut la Neapole două ședințe spiritiste, la care au luat parte profesorul Lombroso, însoțit de mai mulți învățați printre care: Tamburini, Asceni, dr. Bianchi, dr. Penta, profesorii Gigli, Vizioli etc. Ziarele italiene, mai ales *Tribuna giudiziaria*, reproduc procese-verbale autentice ale acelor ședințe, și totodată o scrisoare din partea lui Lombroso, prin care el declară: „Mi-e rușine și-mi pare rău că am combătut până acum cu atâta stăruință faptele zise spiritiste".

Și în ce anume se cuprind acele fapte care în două ședințe, nici mai mult, nici mai puțin, au fost în stare de a zgudui scepticismul unui Lombroso? Niște fenomene spiritiste neconcludente, de o natură foarte inferioară. Bunăoară:

- O masă s-a înălțat în aer;
- Bătăi în masă din partea unui agent nevăzut;
- Un clopoțel ridicându-se singur de pe masă, făcând târcoale și sunând deasupra capetelor celor de față;
- Scaunul pe care ședea Lombroso fugând de sub dânsul, astfel că profesorul trebuia să rămână în picioare;
- O mescioară umblând singură prin cabinetul de experimentare;

• O tăviță plină cu făină răsturnându-se de la sine fără a se împrăștia nici un pic de făină;

• În sfârșit, unii asistenți s-au simțit pișcați de cineva sau de ceva nevăzut.

• Ca medium servea o femeie, doamna Eusapia Paladino, pe care experimentatorii o țineau legată.

Iată fenomenele care au încredințat pe Lombroso despre neatârnarea spiritismului de hipnotism, cu care el se îndărătnicea până atunci de a le amesteca la un loc.

Din asemenea fenomene se poate însă trage vreo încheiere luminoasă?

Negreșit că nu.

Agentul cel nevăzut sau agenții care mișcau masa, scaunul, clopoțelul, tăvița, ba încă și pișcau, nu aveau pentru acestea trebuință de mai multă inteligență decât aceea a unei veverițe!

Dar atâta ajunge ca punct de plecare pentru o nouă înțelegere; de aici înainte Lombroso va urmări fenomenele, după cum a și făgăduit-o el însuși, și lesne va ajunge din treaptă în treaptă la niște manifestații din ce în ce mai elevate.

Fie ex-om, fie ex-maimuță, fie ex-veveriță, nevăzutul care dansa cu clopoțelul și se juca agitându-se cu tăvița nu era o forță oarbă, ci o *ființă* lucrând intenționat.

Fenomenele de această natură nu se pot zice că sunt *omenești,* dar în orice caz ele sunt *zoologice*, și aceasta este deja mult.

Fără îndoială, e un mare câștig pentru spiritism de a număra în rândurile sale un bărbat ca dl. Cesare Lombroso, autorul scrierilor celor foarte la modă: *L'uomo di genio și L'uomo deliquente*; dar oricum ar fi, noi nu-l felicităm asupra mijloacelor care au izbutit să-l îmblânzească.

Ar zice cineva că spiritele oamenilor au vrut să pedepsească sau să ia în râs pe vechiul lor dușman, astfel că nici unul din ele, fie oricât de inferior, nu s-a pogorât să aibă a face cu dânsul, trimițând drept apostol, ca să-l convertească, un spirit de dobitoc care să-l pișie.

Mai știi, mâine sau poimâine ne vom pomeni pe neașteptate că un Hartmann sau un Buchner se vor lumina și ei prin spiritul unui țânțar...

Experiențe relatate de Hasdeu

William Crookes, Russel, Wallace, Zollner și alții începuseră și ei prin experimente spiritiste de o ordine inferioară, adică ne-sugestionale, dar totuși mult mai omenești, dintre care noi vom aduce aci numai două-trei exemple din sute și mii. Doritorii de multe și de fel de fel le pot citi în:

R. Hare, *Experimental investigation of the Spirit-*

manifestations, New-York, 1855 (în original: *Experimentelle Untersuchungen,* Leipzig, 1871);

R. Dale Owen, *Footfalls on the boundary of another world,* London, 1866;

Același, *The debatable land between this world and the next,* London. 1882 (în original: *Das streitige Land,* Leipzig, 1876);

W. Crookes, *Researches on the phenomena of Spiritualism,* London, 1874;

M. Perty, *Die sichtbare und unsichtbare Welt,* Leipzig, 1881;

A. Russel Wallace, *On miracles and modern Spiritualism,* London 1874 (în original: *Les miracles et le moderne spiritualisme.* Paris, 1891);

J. Zollner, *Wissenschaftiche Abhandlungen,* Lepzig, 1878-79;

Aksakov, *Animismus und Spiritismus,* Leipzig, 1890;

Du Prel, *Phenomenologie des Spiritismus,* Munchen, 1890-1891;

Același *Studien uber Geheimwissenschaften.* Leipzig, 1890-1891...

Sunt mulți, foarte mulți, care rânjesc cu ifos când e vorba de fenomene spiritiste, măcar că ei n-au răsfoit, ba nici au văzut vreodată măcar în fugă una singură dintre aceste cărți, cărți cu adevărat magistrale din punctul de vedere al experimentației științifice, cărți

scrise nu de fluturași literari, nu de fabricanți de „fapte diverse" de prin ziare, nu de prooroci de prin cafenele, ci de fizicieni, de chimiști, de astronomi, de antropologi, de naturiști, cu toții recunoscuți ca fiind de primă ordine.

Ce s-ar zice oare despre un om care s-ar apuca să râdă cu haz de o ramură de cunoștințe despre care el n-a citit nimic *serios* și nu știe nimic *temeinic*? S-ar zice - pe bună dreptate - că e un nerod.

Ascultați pe însuși W. Crookes:

„O mică mână de o formă foarte frumoasă s-a ridicat de pe masa sufrageriei și mi-a întins o floare. Ea a apărut în trei rânduri, dându-mi prilej de a mă încredința pe deplin că este o mână tot atât de reală ca și a mea proprie. Lucrul s-a petrecut la lumină, chiar în odaia mea, pe când mâinile și picioarele mediumului erau ținute de mine..."

Apoi mai încolo:

„Mai de multe ori eu și alții am văzut o mână apăsând clapele armonicului, apăsând în același moment amândouă mâinile mediumului care erau văzute deosebit, și uneori ținute de cei de lângă dânsul. Mâinile și degetele nu mi-au părut totdeauna solide și vii. Uneori - ele păreau ca un nor aburos, îndesat în parte sub formă de mână. Toți cei de față nu le vedeau întotdeauna bine. De exemplu, pe când se mișca o floare sau altceva mic, unul din asistenți vedea numai

un abur luminos plutind în aer, altul vedea o mână neguroasă, altul numai floarea pusă în mişcare. Eu însumi văzui, nu odată, întâi un lucru mişcându-se, după aceea un nor luminos formându-se deasupră-i şi, în sfârşit, acel nor condensându-se, luând o formă şi prefăcându-se într-o mână cât se poate de perfectă. În acest moment toţi cei de faţă puteau să vadă acea mână. Ea nu era totdeauna o simplă formă, ci uneori avea aer de a fi însufleţită şi foarte graţioasă; degetele se mişcau, şi carnea părea a fi pe deplin omenească. La încheietura mânei sau la braţ această formă devenea aburoasă şi se pierdea într-un nor luminos. La atingere, aceste mâini câteodată sunt reci ca gheaţa şi moarte; câteodată, din contra, ele mi-au părut calde, vii, şi strângeau mâna mea cu tot avântul unui vechi prieten. Odată eu am reţinut una din aceste mâini în mâna mea, strângând-o cu hotărâre ca să nu-mi poată scăpa. Ei bine, fără nici o încercare sau sforţare de a se smulge din strânsoare, acea mână, încetul cu încetul, s-a topit, aşa zicând, şi m-am pomenit că în mâna mea n-a mai rămas nimic...".

Acestea le spunea William Crookes, care, pentru englezi, este ceea ce e Pasteur pentru francezi. Şi după ce le spusese acestea despre spiritism la 1874, peste patru ani el descoperă materia radiantă, o descoperire pur ştiinţifică, pentru care, la 1880, Academia de Ştiinţe din Paris îi decerne un mare premiu şi o medalie de aur.

În privinţa „aducerii florilor", Alfred Russel Wallace, un naturalist de potriva lui Darwin, ne povesteşte următoarele:

„Trăsătura cea mai însemnată din mediumnitatea d-şoarei Nichol era aducerea de flori şi fructe în odăi închise. Pentru întâia dată văzusem acest fenomen chiar la mine acasă, într-o epocă când mediumnitatea d-şoarei Nichol era puţin dezvoltată. Aveam la mine mai mulţi amici intimi. Mediumul venise ca să ia un ceai - eram în toiul iernii - şi a şezut la noi vreo patru ceasuri într-o odaie foarte caldă şi luminată cu gaz, înainte de a începe fenomenele. Faptul de căpetenie este că, pe o masă goală, într-o mică odaie închisă şi întunecoasă (salonul de alăturea şi coridorul erau bine luminate) au apărut o mulţime de flori, care nu se aflau acolo cu câteva minute înainte, atunci când scăzusem lumina gazului. Erau anemone, lalele, crizanteme, aglice de China şi mai multe feluri de ferigi. Toate erau cu desăvârşire proaspete, ca şi când ar fi fost culese de curând într-o seră. Le acoperea o gingaşă rouă. Nici o petală nu era ruptă sau vătămată, nici unul dintre cele mai fine spice ale ferigelor nu era desprins. Eu le-am uscat pe toate şi le păstrez împreună cu o mărturie de la toţi cei de faţă, cum că ei nu s-au amestecat cu nimic la aducerea acelor flori în odaie. Am crezut atunci şi cred şi acum că era cu totul peste putinţă ca d-şoara Nichol să le fi ascuns atâta timp, să

le fi păstrat aşa de bine, mai cu seamă să le fi acoperit peste tot cu un foarte frumos strat de rouă, întocmai ca acela care, când ziua e foarte caldă, se aşează pe un pahar plin cu apă rece. Asemenea fenomene s-au întâmplat de atunci încoace de sute de ori, în diferite case şi în diferite împrejurări. Câteodată se arătau pe masă mari grămezi de flori. Adesea se aduceau anume flori sau fructe pe care le cerea cineva din cei de faţă .Un amic al meu ceruse floarea soarelui, şi o plantă înaltă de şase picioare a căzut pe masă cu rădăcina înconjurată de pământ! Unul din experimentele cele mai uimitoare avusese loc la Florenţa, dinaintea d-lui T. Adolphus Trollope, a d-nei Trollope, a d-şoarei Blagdon şi a colonelului Harvey. Odaia a fost răscolită de aceşti domni; d-na Guppi (fosta d-şoară Nichol) a fost dezbrăcată şi iarăşi îmbrăcată de către d-na Trollope, fiecare bucăţică a îmbrăcămintei sale a fost cercetată, apoi d-na Guppy şi bărbatul ei au fost strâns legaţi înainte de producerea fenomenului. După vreo zece minute toţi au strigat că miroase a flori în odaie. S-a aprins lumânarea şi s-au văzut pe braţele d-nei Guppy şi ale d-lui Trollope o mulţime de narcise care umpleau aerul cu miros..."

Fenomenul florilor exotice, *cu roua pe dânsele în toiul iernii,* este ceva care întrece orice închipuire; şi totuşi faptul - un fapt botanic - ni-l adevereşte ca martor ocular unul din cei mai iluştri naturalişti ai lumii.

Celebrul astronom Zollner, inventatorul astrophotometrului şi al colorimetrului, autorul unei merituoase lucrări asupra cometelor, ceruse şi căpătase de la spirite permisiunea ca ele să-şi întipărească urma mâinilor şi a picioarelor goale pe făină sau pe funingine, pe când mediumul şedea alăturea încălţat. Mai mult decât atâta; acele mâini sau picioare au fost băgate în parafină şi au lăsat în ea forma lor întreagă, ceea ce o mână sau un picior de om întrupat n-ar fi fost în stare să o facă fiindcă, la retragerea din parafină, s-ar fi stricat forma, pe când organele spiritiste, retrăgându-se prin evaporare, forma a rămas cu desăvârşire neatinsă, întocmai ca interiorul unei cizme sau al unei mănuşi.

Clopoţelul lui Lombroso, armonica lui Crookes, florile lui Wallace, tiparele lui Zollner şi atâtea altele, pe care le trecem cu vederea, sunt nişte fenomene spiritiste fără nici o sugestie, dar dovedind într-un chip pipăibil *materialitatea* spiritelor, o materialitate în principiu pentru simţurile noastre cele pământeşti, însă putând deveni văzută şi chiar pipăită când îi vine în ajutor fluidul unui puternic medium special, adică ceea ce se numeşte *„medium a materialisations"*.

Nu ne mai trebuie decât un pas pentru ca, de la o asemenea mână sau de la un asemenea picior, să trecem la o figură omenească întreagă, cu cap, cu trunchi, cu braţe şi glezne. Ea apare, se mişcă, vorbeşte, ne atinge

și se lasă a fi atinsă, dar dispare apoi după o clipă sau după un răstimp oarecare, fără ca să ne fie cu putință de a o opri pe loc. Și se ivesc astfel nu numai una singură, ci chiar mai multe, ca în apariția văzută, adeverită și reprodusă de cunoscutul pictor parisian James Tissot.

De îndată ce un spirit se arată, el poate fi fotografiat. De aceea Crookes n-a avut multă greutate de a fotografia spiritul numit Katie King.

Despre această fantomă s-a scris de atâtea și de atâtea ori, încât noi ne vom rezuma aci la câteva cuvinte. Medium era d-șoara Florența Cook. Putea cineva să închidă ermetic casa, putea să stea la pândă în toate ungherele odăilor, putea să ia orice măsură, numai d-șoara Cook să fi fost de față în stare cataleptică, și Katie King apărea, vorbea, glumea, dădea mâna sau brațul la cei de față, ba îi numărai până și bătăile pulsului: 75 la minut; apoi dispărea în neant după cum apăruse din nimic. La față ea, fantoma, semăna ca o soră cu d-șoara Cook, ce era îmbrăcată în negru, în timp Katie King apărea îmbrăcată în alb.

Rolul fotografiei în spiritism merge mult mai departe decât orice închipuire.

Dintâi, ca teorie, să-l ascultăm pe Ernesto Volpi (*Compte redu du Congres Spirite*, 1890, p. 317, 324):

În cartea sa despre efectele chimice ale luminii, profesorul Vogel povestește o anecdotă fotografică de

cea mai înaltă însemnătate. Sunt de acum câțiva ani, la Berlin, se scotea portretul fotografic al unei doamne, care nu avea pe obraz nici un semn deosebit. Judecați dar mirarea fotografului când, pe negativ, obrazul a apărut împestrițat cu o mulțime de pete, deși pe obrazul doamnei, acele pete nu se vedeau deloc. A doua zi acea doamnă s-a îmbolnăvit de vărsat, și atunci toate petele au devenit vizibile pentru ochii tuturor. Fotografia dar surprinsese mai dinainte rudimentele vărsatului pe care ochiul nu le surprindea încă. Acest fapt dovedește într-un chip neîndoios că:

1. Placa sensibilă poate să fie impresionată prin obiecte pe care nu întotdeauna le vede ochiul;

2. Placa sensibilă, mulțumită acurateței sale de a reproduce obiectele, nu înregistrează niciodată decât ceea ce există în realitate...

Se știe că retina, organul văzului, primește impresia vibrațiilor eterice pe care i le aduce senzația culorilor; dar această senzație încetează dincolo de roșu, la o extremitate a spectrului solar și dincolo de violet, la cealaltă extremitate. Ondulațiile eterice mai jos de trei trilioane pe secundă ca și cele mai sus de 790 trilioane pe secundă, nu pot impresiona retina noastră. Experimentul cu doamna de la Berlin ne-a dovedit, prin urmare, că placa sensibilă poate primi impresiuni mai pe jos și mai pe sus de acele vibrațiuni. Deci științific, fotografia spiritistă nu e peste putință...". Adică: e științific cu putință ca fotografia să reproducă

chipul unui spirit nu numai când îl văd ochii noştri, dar şi atunci când pentru ochii noştri el rămâne nevăzut.

Aci stă problema fotografiei spiritiste.

Această problemă era să fie cât pe aci compromisă pentru totdeauna prin mult trâmbiţatul scandal cu fotograful spiritist Buguet; un scandal, pe care nu-l putem trece cu vederea, căci tocmai cazul lui Buguet, studiat fără părtinire cu dosarul judiciar în mână, demonstrează realitatea fotografiei spiritiste.

Un medium poate să piardă darul său în două feluri:

1. Sau prin pierderea însuşirii fizice neapărate;

2. Sau prin pierderea simpatiei din partea spiritelor. Un medium, care pierde mediumnitatea prin oricare din aceste două împrejurări, simte o firească ispită de a ascunde falimentul cu pricina, şi într-un asemenea caz, va încerca de a înlocui facultatea cea pierdută prin vreun meşteşug înşelător, printr-o *şarlatanie*, mai ales dacă exerciţiul îi aduce foloase. Apoi şarlatania se descoperă ca totdeauna. Spiritiştii sunt mai interesaţi decât oricine de a o demasca cât mai curând, căci numai ei sunt victime ale şarlatanismului. Şarlatania se descoperă, da; însă nu trebuie să uităm că şarlatanul de astăzi poate să fi fost mai înainte un adevărat medium corect.

Astfel a fost cazul lui Buguet.

Avem dinaintea ochilor întregul dosar al acestui fotograf, un volum de 256 pagini, intitulat: *Proces des Spirites édité par M-me P. G. Leymarie* (Paris, 1875).

Procesul s-a judecat dinaintea poliţiei corecţionale de la Sena, sub preşedenţia unui domn Miller. Buguet era acuzat de ministerul public de a fi înşelat pe clienţii săi prin nişte portrete fotografice false, cu desăvârşire nespiritiste.

A compromite cu orice preţ *Revista Spiritistă*, implicată şi ea, acesta era scopul cel foarte invederat al poliţiei, adică al autorităţii civile, în dosul căreia se ascundeau agenţii Papei, care tocmai atunci - precum a arătat-o chiar dinaintea tribunalului avocatul Lachaud - tunau şi fulgerau contra spiritismului.

Dar iată o minune, mai minune chiar decât fotografia spiritistă.

Toţi aceia cărora Buguet le făcuse portrete de spirite înainte de a deveni şarlatan, adică pe când era încă medium în deplinătatea cuvântului, au strigat pe faţă şi în gura mare că acele portrete reprezintă în adevăr pe neamurile lor răposate. Cu alte cuvinte, Buguet le spune:„Eu v-am înşelat" iar dânşii îi răspund: „Nu".

„Nu ne-ai înşelat, ci ai fost un adevărat medium!" - i-au răspuns ducele de Leuchtenberg, principele de Wittgenstein, contele de Bullet, contele de Medina Pomar, contesa de Caithness, marchisa de Rosalés, colonelul Devoluet, arhitectul Ernest Bosc, colonelul Galateri, inginerul Boyar, etc., etc.

În cazul Buguet, noi trebuie să deosebim cu stăruință trei faze succesive:

- întâi, un adevărat medium, foarte puternic pentru obținerea fotografiei spiritiste, dar sleindu-și forțele prin lăcomia de-a câștiga prea mult sau prea iute;

- al doilea, mai târziu, un șarlatan care, pierzându-și mediumnitatea, încearcă a o înlocui prin mijloace meșteșugite, și în cele din urmă isprăvește prin a fi demascat;

- în fine, al treilea, o unealtă polițienească pentru a compromite spiritismul, contra căruia, în același moment, arhiepiscopul catolic de Tulusa lansa o furioasă epistolă pastorală, căci - de! - spiritele nu se împăcau cu papa de la Roma...

Cel dintâi medium-fotograf a fost americanul Mumler, de la New-York, pe la 1869. Anchete succesive, făcute de către fotografii Slee, Guiney și Silva, departe de a descoperi din parte-i vreo umbră de înșelătorie, n-au putut ajunge la altceva decât de a mărturisi realitatea faptului. Arestat și dat în judeactă, Mumler a fost achitat. Trei experți au jurat pentru dânsul. O mulțime de oameni foarte distinși s-au grăbit a recunoaște că îi datorează niște adevărate portrete fotografice spiritiste ale amicilor sau rudelor din lumea cealaltă.

În urmă, încercări mai mult sau mai puțin reușite au fost făcute, în Anglia, de către John Beatie, dr.

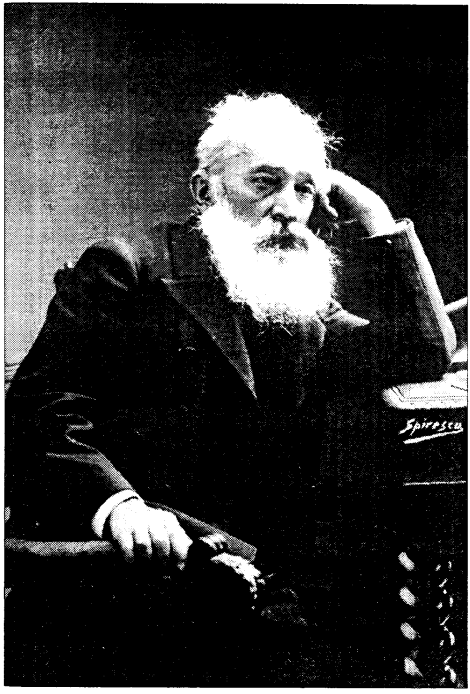

Bogdan Petriceicu Hasdeu -
13 februarie 1836 - Hotin, 26 august 1907 - Câmpina

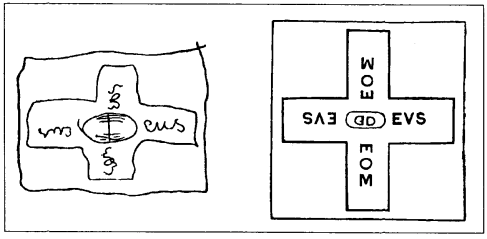

Schiţa primitivă (stânga). ***Cheia de boltă*** realizată după schiţă (dreapta)

Toate „planurile" Templului Spiritist au fost transmise lui Bogdan Petriceicu Hasdeu în mod detaliat şi succesiv:

„... Căci fiecare comandă îmi fusese dictată îndeosebi de către o fiinţă nevăzută, într-un mod inconştient pentru mine, fie prin scrisoare foarte laconică, fie printr-o figură rudimentară, de pildă *cheia de boltă* a templului ..."

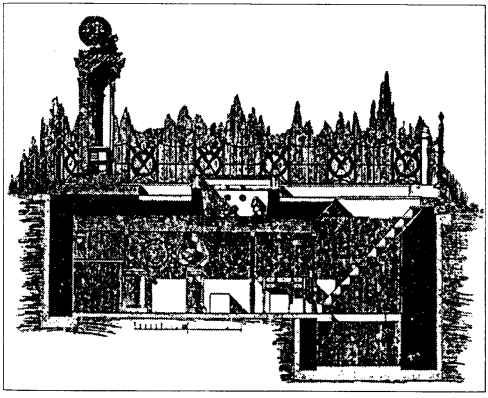

În urma morţii genialei sale fiice, Iulia Hasdeu, bătrânul Hasdeu începu să exploateze cele mai înalte probleme care au frământat vreodată sufletul omenesc. Sinteza ultimei activităţi a acestei vieţi de o inteligenţă fulgerătoare a fost lucrarea *Sic Cogito* şi Templul Spiritist, de la Bellu, redat în secţiune longitudinală

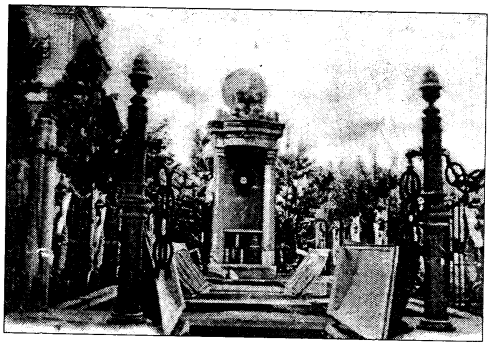

C-e este explicaţia realizării Templului Spiritist?

„Sufletul unui mort, sau chiar sufletul unui om viu care a adormit, poate să ia locul spiritului mediumului şi să se servească de organismul său material, pentru a comunica cu personajele de faţă.

Savanţi eminenţi afirmă realitatea acestor fapte.

Doctorul Olivier Lodge, în discursul său de la *Royal Society*, din Londra (31 ianuarie 1902) s-a exprimat astfel: O maşină elaborată cum este corpul nostru, poate fi întrebuinţată, în caz de transă, nu numai de inteligenţa proprie, ci şi de alte inteligenţe cărora li s-a dat voie. Bine înţeles că acestea toate nu se pot realiza decât pentru un timp limitat şi cu mare greutate"

(Victor Anestin, *În lumea spiritelor*, p.131)

Thomson R. Wiliams, Trail Taylor şi, mai ales, de opticianul Thomas Slater.

Astăzi fotograful spiritist cel mai renumit este căpitanul Volpi de la Vercelli (în apropiere de Roma) în Italia.

Am amintit şi aceste cazuri relatate de B.P. Hasdeu deoarece ele nu se repetă cu cele redate de Cesare Lombroso, ci se completează unele pe altele, contribuind la o mai bună cunoaştere a spiritismului de către publicul larg, care nu întotdeauna îşi poate procura lucrările respective.

Capitolul II

Experienţe proprii

Nu am fost şi nu sunt spiritist, dar, ca şi pe alţii, m-a interesat bogata literatură despre spiritism, în care am găsit unele experienţe interesante - încă neexplicate. De aceea, în cele din urmă, m-am hotărât şi am contribuit la apariţia acestei lucrări despre hipnotism şi spiritism din următoarele două motive bine determinate, deşi nu fără oarece legături una faţă de cealaltă.

În primul rând, pentru a da posibilitatea cât mai multor persoane să ia cunoştinţă de asemenea preocupări asupra cărora jumătate de secol s-a aşternut o grea şi nefirească tăcere, care a ţinut sub obroc atât activitatea cât şi literatura domeniului spiritist. Indiferent dacă cititorii acestei cărţi se vor simţi sau nu atraşi de spiritism - măcar să le rămână posibilitatea deciziilor proprii. Pentru că numai în cunoştinţă de cauză ei vor putea alege după cum îi îndeamnă înclinaţiile inimii; deci aşa după cum în mod şugubăţ spune şi zicala românească: „Unuia îi place popa, altuia nevasta popii, iar celorlalţi fata popii..."

În al doilea rând, pentru motivul că, în decursul vieţii, m-am confruntat în câteva memorabile rânduri cu unele asemenea probleme care mi-au devenit în cele din urmă destul de cunoscute şi, aproape, familiare. Mai mult, am căutat la rându-mi să le pătrund sorgintea şi înţelesul.

Somnambulismul

Întâmplarea a făcut să mă nasc şi să copilăresc în curtea unei destul de mari şcoli-internat: Seminarul „Sf. Gheorghe" din Roman. Aici, în internatul destul de rigid pe atunci, trăiau câteva sute de tineri elevi seminarişti, proveniţi îndeobşte din mediile rurale, din cele mai pure nişe ecologice - deci destul de naivi, deci destul de puţin afectaţi de bulversările civilizaţiei - şi prin urmare, unii dintre ei, extrem de sensibili la desfăşurarea fazelor lunare. Pentru că, ceea ce văd că nu pomeneşe nici Lombroso şi nici Hasdeu, somnambulii prezintă o acutizare a sensibilităţii lor în special în nopţile cu lună plină. Practic cam 1% din interni, deci 3-4 permanent, prezentau evidente manifestări somnambulice, care se disipau cu timpul în perioada de depăşire a pubertăţii - alţii luându-le mereu şi mereu locul activ în ceea ce se referă la astfel de manifestări.

La început pedagogii-supraveghetori încuiau chepengurile de acces la acoperişul seminarului, sperând în a-i reţine pe somnambuli în dormitoare sau

pe culuoare, unde exista un relativ control asupra lor. Degeaba.

Prin diferite mijloace, adeseori tertipuri, aceştia urcau sus pe acoperişul etajului III şi se plimbau conform unor ritualuri doar de ei ştiute, fie pe creasta acoperişului, fie circulând de-a lungul burlanelor de scurgere a apelor pluviale, cu pleoapele lăsate şi acel automatism, care ne înfricoşa. Fiindcă, în acele nopţi cu lună plină, când 2-3 elevi îmbrăcaţi cu lungi cămăşi de noapte, aşa cum era moda pe atunci, circulau într-un du-te-vino aparent haotic sus pe acoperişuri, noi ieşeam în curtea seminarului pentru a-i urmări înnebuniţi de spaimă, dar totuşi atraşi de spectacol. Ţin minte că pedagogii, pesemne obişnuiţi cu fenomenul, repetat permanent de-a lungul anilor şi oarecum stăpânit, ne şuşotea fiecăruia din puştime să nu-i strigăm cumva pe somnambulii de sus şi - în mod special - să nu le pomenim numele. Nu prea cunosc justificarea acelei prevederi - se pare legată de o întâmplare tristă a unei ieşiri din transă, petrecută în trecut, tocmai într-un moment de escaladare periculoasă. Ceea ce ştiu sigur este faptul că, a doua zi, tăbăram cu toţii pe somnambuli cu fel de fel de întrebări şi cereri ultimative de precizare; dar permanent curiozitatea noastră rămânea nesatisfăcută. Ei nu ştiau absolut nimic din stările somnambulice prin care trecuseră. Ba, mai mult, credeau că ne batem joc de ei, sfătuindu-ne în secret să-i agasăm.

Iluzionism şi hipnotism

Prin anul 1939, a venit la Roman, într-un turneu, maestrul King, polonez de origine - dar recunoscut prestidigitator şi hipnotizator pe plan mondial. Dintre cele două spectacole pe care le-a dat în oraş, primul a fost în matineu, la sala de festivităţi a seminarului, unde au avut acces toţi elevii din localitate. Atunci am văzut, pentru prima oară, un spectacol desăvârşit de prestidigitaţie, alternat permanent cu numere de memorizare, de socotit instantaneu, de „ghicirea gândurilor" şi câteva uşoare numere de hipnotism, asupra cărora maestrul King nu avea voie să insiste prea mult, spectacolul adresându-se elevilor, iar regulamentele fiind mai rigide pe atunci. Demn de semnalat este faptul că exerciţiile de prestidigitaţie şi memorizare - realizate cu publicul - nu aveau cum să fie „aranjate", deoarece King sosise în oraş în dimineaţa acelei zile, iar interlocutorii erau elevi interni, imposibil de contactat în avans. Cât priveşte socotelile instantanee, acestea erau făcute de maestru şi doar controlate de noi. Ca numere de hipnotizare atunci am văzut pentru prima oară un profesionist la lucru, din păcate fără putinţa de a se desfăşura mai mult faţă de cât îi permitea contractul avut cu Inspectoratul Şcolar.

Un incident a avut totuşi loc. Lider al seminariştilor era pe atunci Samachiş, un elev din ultima clasă,

imberb și plin de el ca toți liderii. Fiind în față și invitat să facă parte din grupul de hipnotizați, Samachiș a refuzat destul de obraznic, susținând insolent că el nu poate fi hipnotizat ca să facă ceva ce nu ar vrea. Maestrului King nu i-a plăcut răspunsul și atitudinea tânărului și s-a uitat cam urât la el. Acesta a considerat că trebuie să-i înfrunte privirea, cum făcea de obicei și, deodată, s-a înmuiat, s-a dus după scenă, unde era o mătură cu coadă și, călare pe ea, îndemnându-și zgomotos „calul", a făcut de trei ori înconjurul sălii de spectacol în hazul tuturor. Bineînțeles că prin aceasta Samachiș și-a pierdut automat condiția de lider. Sper că venerabilul preot, acum septuagenar, dacă îi vor cădea în mână aceste rânduri, o să-mi ierte dezvăluirile...

Hipnotismul în grup

În după-amiaza aceleiași zile, maestrul King a dat un spectacol la cinematograful „Trianon", unde s-a desfășurat în voie. Atunci am asistat pentru prima dată la hipnotizarea unei întregi asistențe, de circa 250 de persoane, lucru nu la îndemâna oricui.

Banale la o primă vedere, aceste iluzii (halucinații?) în masă la care am asistat - realizate de maestrul King - constituie cred, cele mai surprinzătoare simptome ale unei stări de somnambulism colectiv provocat. De altfel, iluzii de băutură, mâncare, mirosuri ori simple stări, au mai fost provocate cu un același succes de către

iluziniștii-hipnotizatorii Heidenhain și Weinhold, precum și de alți câțiva experimentatori.

Marii specialiști rămân, însă, orientalii.

Dacă primul astfel de număr a fost mai mult o sugestionare în masă, fiind puși să ne mirosim propria batistă ce urma să emită parfumul care ni l-am dorit fiecare - ceea ce lesne s-a și întâmplat - al doilea număr, clar de hipnotism în masă, a fost pur și simplu uimitor. Maestrul King a făcut ce a făcut, și în sala de spectacol, au năvălit mii și mii de șoareci, care au început să ni se urce pe haine, pe picioare și pe mâini, înnebunindu-ne. De la tropăituri, la mișcări bruște și dezordonate și până la chiotele femeilor, sala a intrat într-un adevărat delir. Eu, care aveam o plăcere deosebită să prind șoarecii cu mâna liberă prin subsolurile seminarului, m-am urcat sus pe scaun, dovedit și eu de... mulțimea rozătoarelor. Mi-am revenit însă ceva mai repede și, de acolo de sus, am asitat la restul numărului în care toată lumea se lupta cu șoareci... inexistenți!

Mimica și jocul fizionomiei celor din sală confirmau în mod cert senzația produsă asupra tuturor spectatorilor de reprezentarea invaziei de șoareci sugerată. În mod cert, în acea experiență, trăită în anul 1939, se atinsese o treaptă superioară a hipnozei, deoarece halucinațiile caracteristice văzului și atingerilor s-au adăugat complementar la iluzia general exprimată. Deci, demonstrația a certificat o deosebită - și personală -

intensitate a supunerii mecanice la ordine, dovedită prin multitudinea formelor de supunere mecanică a fiecărui spectator, devenit fără voia sa un simplu subiect la situația comandată de hipnotizator.

Nu am mai auzit ulterior de asemenea spectacole, consemnate în literatura de specialitate ca având loc doar prin Orientul Mijlociu, sau realizate numai de experimentatori de înaltă clasă.

Această demonstrație a dr.King față de o masă eterogenă de circa 250 de subiecți asupra cărora nu ar fi putut interveni personal și în parte, nu o pot nici astăzi atribui pur și simplu hipnozei, fără a bănui o legătură cu ocultismul. Hipnoza simplă, clasică, cu legături directe între mediu și hipnotizator, a fost, în acest caz, total depășită de amploarea și imposibilitatea stabilirii unor legături de stare între cel aflat pe scenă și ultimele rânduri de subiecți aflați în semiîntunericul unui cinematograf sordid de provincie. În cazul relatat, doar două ipoteze de studiu ne parvin din literatura de specialitate:

- **Ipoteza simpatiei,** susținută în principal de Dr. Hans Schmidkunz (*Psychologie der Suggestion,* Stutgart, 1892, pp. 216)

- **Ipoteza conștiinței duble.**

Dr. Schmidkunz susține că în situațiile cu stări „ în care deosebitele energii psihice se găsesc accentuate... o stare asemuitoare somnului, dar pricinuită artificial,

acele deosebite energii psihice sunt prefăcute în sensul hotărât de hipnotizator". Autorul susține că acțiunea de comunicare ar fi ea însăși hipnotizatoare, deși este introdusă pe calea obișnuită a sugestiilor verbale; dar cu acțiune directă de la spirit la spirit; iar uneori - mai greu de realizat - chiar prin acțiuni mentale de la orice depărtare. Prin asemenea elemente cu implicații directe în ocultism, autorul teoriei se apropie de mesmerism, devansând zona hipnoticului clasic. Astfel de fenomene ar rămâne încă nelămurite, deoarece se sustrag studiului, și de mai bine de o sută de ani, sunt pilde chemate parcă doar să ne înspăimânte.

La rândul ei, ipoteza conștiinței duble este susținută, tot de pe atunci, de savanți precum H. Taine (*De l'Intelligence*), Pierre Janet, Max Dessoir (*Das Doppel Ich*), A. Moll ș.a. Adepții ei se cantonează în literatura extazului și a somnambulismului de odinioară. Ei consideră asemenea stări ca fiind de extaz, de pătrundere a voinței extatice de către voințe penetrante, pătrunzătoare, ce se alipesc la o a doua conștiință a subiecților, deosebită de aceea de toate zilele, deci de o a doua personalitate.

Rezultă, așadar, că Maestrul King stăpânea încă dinaintea celui de-al doilea război mondial tainele supunerii automate ale unor mase doar la o simplă poruncă a „hipnotizatorului" ca și de halucinări colective sugerate. Asta era și cauza căutării sale

asidui de către conducătorii naziști, ca și arestarea sa de către Gestapo. Pentru că, am citit după vreo douăzeci de ani de la acel spectacol de hipnotism în grup, întâmplările prin care maestrul King a reușit să părăsească Polonia ocupată de hitleriști și cum a ajuns în Anglia, unde a și murit prin anii 60. Maestrul King fusese luat în evidențe de către apropiații lui Adolf Hitler, care-i prevedeau o utilizare avantajoasă în politica de diversiune germană. Arestat de către Gestapo, din ordinul personal al lui Hitler, el a stat doar câteva ore în închisoare. L-a adus în celula sa pe temnicerul responsabil, iar apoi a „convocat" - telepatic, probabil - întregul personal prezent în sediul lui *Geheime Staatspolizei*. După aceea a preluat cheile celulei de la temnicer, i-a încuiat pe toți în celulă (20-30 de persoane, înarmate până în dinți) și a plecat direct la aeroport, unde a prins ultimul avion spre Anglia. Se pare că marele maestru King nu a avut nevoie nici de pașaport și nici de vize... Povestea sa, reală, a făcut obiectul multor scene din filme, spre deliciul spectatorilor care întotdeauna au crezut că este vorba de o acțiune fictivă, plină de umor - fără a bănui niciodată că, în realitate, a fost vorba de viața și povestea unui om adevărat, în carne și oase.

Tot este bun și hipnotismul la ceva...

Hipnotismul medical

Între anii 1970-1980 a funcționat, la spitalul Colțea, un cabinet de hipnotism medical, în care-și desfășura activitatea medicul A.H., armean originar din Roman. Am asistat la multe din ședințele sale de hipnoză, realizate asupra unor pacienți cu comportament labil, cu probleme de voință, iar uneori chiar cu probleme de înclinații sinucigașe. Din păcate, corectarea unor deficiențe psihice la pacienți nu a făcut la noi școală, astfel de tratamente fiind total sporadice și la latitudinea personală a unor medici nu prea convinși ei înșiși de eficiența și oportunitatea unor astfel de soluții ce - nu de puține ori - li se pare, sau chiar este adevărat că le aduc o știrbire a prestigiului din societate, din cauza unor mentalități retrograde.

Medicul în cauză, fie dorind sincer să epateze, fie urmărind un plan de experiență al său, care necesita oricum să fie parcurs, mi-a atras atenția prin două procedeuri care, pe vremea aceea, le-am considerat colaterale.

În primul rând, a luat din rețetar o filă, a boțit-o în palmă și cu acel șomoiog l-a lovit pe subiect (un tânăr aflat în tratament de mărirea voinței), sugerându-i că-l bate pe antebraț cu urzici. Ei bine, aproape instantaneu, întocmai ca în cazul folosirii urzicilor adevărate, tânărului i-au și apărut o serie de băsici specifice urzicăturilor!

În al doilea rând, am constatat oarecum inutilă tratarea pur psihiatrică a subiectului, desfăşurată într-o stare de rigiditate cataleptică; dovedită doar prin sprijinirea a două puncte extreme - capul şi picioarele - întocmai ca în experienţele făcute de unii hipnotizatori pe scenă din motive publicitare, ziceam eu. Abia apoi mi-am dat seama că medicul urmărea în fapt accentuarea stării de supunere automată, realizată mai eficient prin menţinerea fixă şi permanent încordată a tuturor muşchilor subiectului tratat. Atunci, tânăr şi îndoctrinat de „materialismul dialectic", am considerat totul ca o fanfaronadă menită epatării.

Astăzi, eliminând total supoziţia epatării, deoarece în fond pe atunci eram un oarecare publicist cu apariţii sporadice doar prin săptămânale şi almanahuri, tot nu am - din păcate - explicaţii mulţumitoare pentru acele experienţe la care am asistat câteva şedinţe succesive la Colţea.

În primul caz, acela al apariţiei prompte a unor urzicături din motive total false, am luat cunoştinţă că Lehman admite, în cazuri practic similare de excitare senzorială externă, posibilitatea apariţiei unor reflexe vaso-motoare care îngrămădeşte sângele în partea senzorială corespunzătoare localizării excitaţiei. (*Die hypnose und die damit verwandten normalen* Zustande, Leipzig 1890, pp.27).

În al doilea caz, când tânărul care era tratat pentru

fortificarea sa volitivă a fost adus în stare cataleptică şi nu doar de hipnoză simplă, este posibil ca medicul curant să fi avut unele indicii care cereau o tratare sub starea de totală rigidizare a muşchilor. Oricum, peste ani, este greu de stabilit o diagnosticare a procedurilor - extrem de aleatorii în asemenea cazuri.

În mod clar, oricât de surprinzătoare ar putea să ne apară fenomenele hipnotice - pentru noi nespecialiştii - simptomele rezultante îşi au întotdeauna explicaţii în domeniile fiziologiei şi ale psihologiei, destul de greu de stabilit pentru cei din afara problemelor în cauză.

Tocmai de aceea am considerat că, înainte de a arunca şi eu cu piatra, este bine să fim într-o totală cunoştinţă de cauză. Altfel, este mai bine să nu ne pronunţăm. Nicidecum nu este o ruşine în a recunoaşte că nu ştim totul, că uneori ne aflăm în faţa unor pete albe, pe care nu am fost în măsură de a le aprofunda, fie din cauza timpului, fie a lipsei unei literaturi de specialitate.

Nu toată lumea poate avea posibilitatea unor experienţe proprii. Dar absolut toată lumea trebuie să se bazeze pe experienţa unor specialişti în domeniu. Pentru ca să aprinzi lumina în cameră, nu este obligatoriu să dai fuga la tratatul de electricitate spre a-ţi reîmprospăta cunoştinţele!

Spiritismul.

Cu spiritismul pur am avut mai puține tangențe directe, implicat fiind doar într-un singur caz de poltergeist, semnalat în mod repetat într-una din suburbiile capitalei. Cazul, petrecut în vara anului 1989, a fost real, analiza lui fiind făcută cu probitate profesională, de către o echipă condusă de subsemnatul, rezultatele fiind publicate în presă abia în anul 1994 - din cauza evenimentelor.

Ceea ce rezultă în mod clar și indubitabil este faptul că asemenea fenomene ca hipnotismul și spiritismul sunt reale, ele petrecându-se lângă noi, sau în preajma noastră. Este greșită părerea că fenomenele paranormale aparțin unor sfere îndepărtate, inaccesibile și că ar avea loc cândva, doar în trecut.

Astfel, cazul de poltergeist întâmplat în jurul bisericii lipovenești din Tulcea, destul de recent, se pare că este cel mai important și mai amplu caz petrecut vreodată pe pământ - deoarece ar fi antrenat un întreg cartier, lucru rar - dar el s-a desfășurat, însă, în deplin anonimat și a rămas necercetat științific.

Capitolul III

Puțină istorie nu strică

Spiritismul, în accepțiunea modernă a cuvântului, are o istorie relativ recentă. Am văzut că el a fost semnalat pentru prima oară în America, prin acea suită de întâmplări de tip poltergeist, petrecute în casa preotului John Fox din orășelul Hydesville-Wayene (N.Y.) în cursul lunii decembrie a anului 1847.

La scara istoriei, o asemenea „vechime" nici măcar nu poate fi luată în considerare.

Dar această situație nu trebuie să deruteze, deoarece „vorbirea cu morții" are o istorie practic egală cu aceea a omenirii; problemele ridicate de moartea fizică, dar și de eventualitatea existenței unui prag al vieții și dincolo de aparențe, continuând permanent să suscite interesul oamenilor, al comunităților și - în cele din urmă - conducând la amplele legături interumane ce au constituit însești afinitățile de religie (lat. religio = „legătură").

Sigur că astăzi ne este destul de greu să refacem traiectoriile urmate de spiritism de-a lungul vremii, cu

atât mai mult cu cât aceste credinţe taumaturgice, precum şi rutinele legate de ele, erau considerate sacre, la desfăşurarea lor participând numai anumiţi credincioşi iniţiaţi în respectivele mistere. Totuşi, în timp, ne-au parvenit suficiente semnale - uneori directe, alteori deductive - prin care sperăm să regăsim traseul multimilenar al spiritismului, fie şi măcar punctual. Asta, deoarece pentru cei care ar dori să aprofundeze problema, le stau la dispoziţie tratate de mare erudiţie dintre care ne-am permite să recomandăm lucrarea - destul de bine sistematizată - a francezului L. de Gérin-Ricard: *Histoire de l'Ocultisme*, Payot, Paris, 1939.

Magia sacramentală

Înainte de a coborî, cu paşi uşori, în istorie, mai sunt necesare unele precizări cu care trebuie să fim înarmaţi spre a ne feri de interpretări greşite ale fenomenelor oculte.

Homo sapiens poate fi divizat în două mari clase:

Homo magicus, ataşat puternic de magie şi de orice practică magică prin care omul îşi impune voinţa proprie, silind şi obligând pe zei să îndeplinească cererea sa. În replică:

Homo religiosus este un supliant care imploră, care se roagă la Divinitate pentru a-l satisface.

Anticii oscilau permanent între aceşti doi poli, opuşi oarecum, alternându-şi comportamentul şi atitudinile (Constantin Daniel, *Cultura spirituală a Egiptului Antic*, Bucureşti, 1985, p. 372).

Ocultismului nu i se poate totuşi acorda un rol determinant în dezvoltarea protoistorică a omenirii, aşa cum au pretins unii autori (v. J.G. Frazer). Credem mai degrabă în afimaţia că: „Magia singură, numai prin forţele proprii, nu a creat nici putere politică, nici cadrul necesar pentru dezvoltarea acesteia... pentru că ea nu este implicată structural în viaţa socială, nu face parte în chip necesar din substanţa ei. Izvorâtă din pură ideologie, prin credinţe strict imaginare, magia este oarecum mai presus de organizarea socială, de realităţile inevitabile ale acesteia" (v. Traian Herseni, *Sociologie*. Bucureşti, 1982, p. 345).

Trebuie, de asemenea, să facem o permanentă distincţie între magia neagră, de factură malefică, uneori chiar criminală, faţă de magia albă, de factură benefică, îngăduită şi folosită curent, fără restricţii şi contradicţii cu religia.

Taumaturgia are proceduri care ţin atât de magie, cât şi de religie, fapt pentru care unele derivări din spiritism, precum: hipnoza, viziunile, somnambulismul, sugestiile şi - mai ales - sugestiile în masă, este bine să nu le tratăm decât luate fiecare separat. Altminteri există pericolul ca în capul nostru să se dezlănţuie un

talmeș-balmeș cu urmări nu dintre cele mai fericite pentru echilibrul psihic atât de necesar omului normal, a omului capabil de discernământ.

Catarctica este tocmai vechea disciplină a purificării prin băi, spălări, fumigații, post, interdicții sexuale, vestimentare și nu în ultimul rând alimentare. Curios, dar adeseori unele ritualuri pot începe prin rituri taumaturgice, pentru ca apoi să continue prin imnuri, psalmi, rugăciuni, mătănii ș.a., adică forme ale adorării religioase față de Divinitate. În realitate deci, cele două perspective, cea magică și cea religioasă, nu vor putea fi diferențiate întotdeauna net, cu atât mai mult cu cât deseori preotul îndeplinește alternant rolul de ***homo-religiosus*** cu acela de ***homo-magicus***. Dacă ne oprim asupra unor mixturi de magie și de religie, care se desfășoară în majoritatea scenariilor de adorație, ușor se poate vorbi de o magie sacramentală. Una și aceeași pentru ambele ipostaze ale omului.

Egiptul antic

„Sfincșii pe care egiptenii îi amplasau în fața templelor aveau semnificația că știința și doctrina lor sacră era enigmatică", afirmă istoricul grec Plutarh în a sa lucrare *Isis și Osiris*. Evreii, grecii și mai apoi romanii făceau cu toții referiri la Egipt ca la Țara

Secretelor, singura în stare de a lămuri misterele vieții și ale morții. Chiar și în stadiul actual al cercetărilor din spiritism, se afirmă la unison că Țara Nilului a fost leagănul ocultismului pentru întregul bazin mediteranean.

Egiptenii divinatori, clarvăzători, comunicau nu doar cu spiritele superioare, ci cu oricare muritor plecat în „marea călătorie de dincolo de viață". Ei, divinatorii, se slujeau de o mare diversitate de suporturi în acțiunile de descifrare a tainelor: amulete și talismane, baghete petrecute prin sumedenie de inele, oglinzi și cristale, simulacre descifrate pe fundul apei din vasele sacre, fumigații, interpretări ale unor calcule aritmetice, jocul așezării după răvășirea unor figurine de hieroglife, comentarea culorilor unei raze descompuse cu ajutorul unor prisme, modul de așezare a unei panglici având șapte noduri, dar și multe alte variate mijloace care permiteau interpretări și comentarii. Cu timpul, marii magi au recurs la divinații obținute prin interpretarea unor vorbiri bolborosite de un copil pus să privească intens lumina flăcării unei fețile de lampă alimentată cu un anume ulei, flacără în care, din când în când, se aruncau ierburi magice cu proprietăți halucinogene.

De la acest stadiu, ajuns deja evoluat la egipteni, au pornit grecii arta lor divinatorie la Delphis și la celelalte temple oraculare unde interpretarea era făcută în urma aceleiași stări de delir, numită ***enthusiasmos***.

Divinatorii egipteni au mai pus de asemenea bazele interpretării viselor, dar numai schematic şi sumar. Adevărata artă a interpretării viselor, onirismul, avea să fie dusă la cele mai sofisticate culmi în cu totul alte centre de civilizaţie.

Caldeenii

În Mesopotamia s-a născut una dintre principalele ştiinţe hermeneutice. Este vorba despre astrologie; aceasta atingând o asemenea desăvârşire în epocă, încât a făcut ca numele de caldeean să devină sinonim cu acela de *mag*. Însăşi vocabula „mag" are o etimologie caldeeană, ea venind de la cuvântul Magusk, care în această limbă înseamnă preot.

Studiul aştrilor nu a evoluat deloc întâmplător în Mesopotamia, deoarece limpezimea cerului şi claritatea nopţilor de acolo au permis constatarea, pentru prima oară, a diferenţierii aştrilor în planete, stele, lună şi soare. Poziţionarea acestora prin îndelungi observaţii au condus la zodiace. De aici până la tabelele astrologice şi la divinaţii nemaifiind necesar decât un pas.

Egiptenii, grecii şi romanii le-au recunoscut caldeenilor prioritatea, declarându-i maeştri incontestabili ai astrologiei. Evreii, prin Vechiul Testament, au confirmat

asaltul concret dat de caldeeni asupra cunoaşterii cerului: „... Atunci ei construiră un turn pe care au vrut să-l înalţe până la cer!" Uşor se pot recunoaşte ziguratele descrise exact de Herodot ca având şapte etaje a câte şapte metri fiecare - ceea ce pentru populaţiile pastorale, nomade, aşa cum erau evreii pe atunci, bineînţeles că se constituia într-o înălţime absolut ameţitoare...

Evreii

Poporul evreu cunoştea bine faptul că atât caldeenii, cât şi fenicienii - care le urmaseră caldeenilor pilda - erau versaţi în sondarea viitorului, ca şi în spiritismul cu înclinaţii către magie. Drept care, prin cărţile lor sfinte, au pus la index asemenea practici, sub grea pedeapsă şi cumplit blestem: „Sufletul care se va adresa magilor sau vrăjitorilor şi care va avea ceva cu ei, mă voi întoarce de la el şi-l voi face să piară în mijlocul poporului său" (*Leviticul*, XX, 6). „Omul sau femeia care va avea în el duhul ispitei sau al devenirilor, cu moartea să se omoare, cu pietre să-l ucideţi şi sângele său să cadă pe el" (*Idem*, XX, 27). „Şi nu se va găsi nimenea în poporul tău care va chema spiritele, nici care să se aplece lor, nici care să

consulte vrăjitorii, nici care se va ocupa cu prezicerile, nici care va pretinde adevărul de la morți, fiindcă toate aceste fapte sunt în dizgrația Dumnezeului" *(Deuteronomul*, XVIII, 10-12).

Din șirul proorocilor, oameni dotați cu o sensibilitate ieșită din comun și cu posibilitatea de a scruta viitorul, Isaia înfierează în mod direct spiritismul: „Și de vor zice către voi, întrebați pe vrăjitori și pre cei ce strigă din pământ, pre cei ce grăiesc deșertăciuni, care glăsuiesc din pântece. Au doară nu întreabă un popor pre Dumnezeul său? Pentru ce să întrebe pre cei morți despre cei vii?" (*Cartea Regilor,* VIII, 19).

Se pare, însă, că textele Vechiului Testament nu erau luate în considerare *ad literam* nici măcar de către evreii acelor timpuri.

Vechea Kabbală tradițională, ansamblu de știință ocultă iudaică - atât cât s-a mai păstrat, descifrat și tălmăcit (actuala Kabbală apare abia în secolul al XII-lea) - conținea secretul de a lua legătura cu spiritele celor morți.

Chiar Saul, regele Iudeii și poate cel mai aprig dușman al magiei, s-a adresat unei vrăjitoare din orașul palestinian Endor în ajunul bătăliei de la Ghelvoe, pentru a afla de la Samuil rezultatul luptei de a doua zi. Și i-a spus spiritului acestuia Saul: „Necăjit sunt foarte, că cei de alt neam dau război contra mea și Dumnezeu s-au depărtat de la mine, și nu m-au mai

ascultat, nici prin prooroci, nici prin visuri, nici prin arătări. Și acum te-am chemat, Samuile, să mă înveți ce să fac". Și a zis Samuil: „Pentru ce mă întrebi? Dacă Domnul s-au depărtat de la tine și au trecut la aproapele tău... Și va da Domnul pre Israel, împreună cu tine, în mâinile celor de alt neam și mâine, tu și fiii tăi veți cădea, și tabăra lui Israel o va da Domnul în mâinile celor de alt neam". Și s-a speriat Saul și a căzut la pământ și s-a înfricoșat foarte de cuvintele lui Samuil și nu mai era putere în el, că nu mâncase pâine toată ziua și toată noaptea aceea (*Cartea Regilor*, XXVII, 11-20). De unde se vede, pe de o parte, că la evrei se ținea o strânsă legătură de factură onirică cu Divinitatea, iar pe de altă parte că exista, și în asemenea cazuri, o pregătire de tip catarctic înainte de ședințele spiritiste, cu post și rugăciuni.

Grecii

Grecia a marcat o etapă de factură considerabilă în istoria ocultismului. Prin ea și grație ei, Europa a luat cunoștință de secretele Orientului.

Antica Eladă, inițiatoarea științelor hermeneutice, venera oracularul. Homer, misticul trubadur orb,

descrie, în *Odiseea,* cum Ulise - prin ajutorul magicienei Circe - a evocat spiritul celebrului profet teban Tiresias.

Adevărate temple spiritiste se aflau pe malul Acheronului, la Pigalia, la capul Tenare, la Heracleea, la Cume și în alte locuri unde publicului îi era permisă consultarea morților pentru a afla evenimentele trecute sau viitoare. „Fericit cel ce cunoaște lucrurile acestea înainte de a părăsi pământul, căci el va afla sfârșitul vieții, precum și obârșia ei", spunea genialul poet Pindar, cântând misterele orfice de la Eleusis.

Socrate și Platon au fost discipoli la Delphis. Aici, la Delphis, era sanctuarul cel mai sfânt al Greciei. Locul era excelent ales pentru a șoca imaginația. O vale înfundată între munți prăpăstioși. La fiecare pas, valea se îngustează progresiv, iar împrejurimile sunt tot mai mărețe, dar și tot mai pustii. Și deodată, la o cotitură, din fundul văii întunecate, întocmai ca un cuib de vulturi se ivește așezarea dominată de cele două piscuri ale Parnasului. De departe încep să se vadă scânteind Victoriile din bronz, caii de aramă și multele statui de aur sau doar poleite, înșirate pe Calea Sacră. Aici toate polisurile grecești ridicaseră în jurul marelui templu dorian, capele proprii ce conțineau comori și ofrande.

Prestigiul sanctuarului era dat de o ciudățenie a naturii. Într-o cavernă, la spatele templului, exista o

veche crăpătură din care ieșeau niște aburi reci ce provocau extazul. Plutarh povestește că de mult de tot, un păstor, așezându-se pe marginea acestei crăpături începu să facă profeții. Mai întâi lumea îl consideră nebun, dar împlinindu-i-se proorocirile, păstorul fu luat în seamă. Preoții puseră stăpânire pe locurile din preajmă și le consacrară lui Apollon și Dionysos, care, în fond, erau două înfățișări diferite ale aceleiași zeități. Aici se dezvoltă așezământul Pythiei, fecioară pusă să se așeze deasupra crăpăturii pe un trepied, ceea ce-i dădea o stare de extaz somnambulic, care îi provoca o a doua vedere. Delphis impresionează și astăzi pe cei sosiți spre a vedea fie măcar partea văzută, lumească, a celebrelor mistere și cărora li se povestește legenda lui Zeus - aceeași de peste 2 500 de ani - prin care se afirmă că marele zeu a dat drumul la doi vulturi, unul de la un capăt al lumii, altul de la celălalt, și că ei s-ar fi întâlnit aici la marele sanctuar, unde s-a stabilit că ar fi și buricul pământului! Când am pus mâna pe stânca ce simbolizează buricul pământului, trebuie să mărturisesc că m-a cuprins emoția, generată poate de faptul că simțeam sub degete însăși protoistoria - prin gestul repetat de mii și mii de ani de către mii și mii de oameni.

Proorocirile de la Delphis nu erau întemeiate nicidecum pe principii deosebite, iar organizarea lăuntrică a templului era și ea realizată extrem de

funcțional scopului propus. Ca și la egipteni, organizarea îndeplinea atât funcțiile de artă, cât și de știință. Asta consta în clarviziunea de a pătrunde îndepărtatul, trecutul și viitorul - prin extaz profetic. La rându-i, știința consta în a te pronunța asupra viitorului respectând - în fapt - legile evoluției universale. Arta și știința divinatorilor se controlau una pe cealaltă, profețiile fiind în cea mai mare măsură satisfăcătoare, ba, deseori, chiar reușite. Restul sunt povești care au delectat și delectează și astăzi prostimea, după tipicul frazei - răspuns la întrebarea pusă înaintea luptei:

„Nu vei muri în război!" în care locul virgulei devine aleatoriu după prima și a doua vocabulă - conform împrejurărilor...

În realitate profeția se făcea prin mijlocirea unor femei, tinere sau bătrâne, numite Pythii sau Pythonise, ce jucau doar un rol pasiv de somnambule clarvăzătoare. Preoții interpretau, tălmăceau și orânduiau oracolele acestora - adeseori nelămurite - după propria lor pricepere, servindu-se de cele două principii enumerate anterior (artă și știință), cărora adeseori li se adăugau observarea directă a subiectului.

Marxiștii n-au văzut în misterele de la Delphis decât specularea superstiției poporului printr-un șarlatanism ecleziastic organizat. Or, consultarea vechii literaturi în speță dovedește recunoașterea întregii antichități filozofice, dar și istorice, precum că divinatorii

de la Delphis își cunoșteau extrem de bine meseria. Cele aproape o sută de cazuri relatate de Herodot, printre care previziunile asupra luptei de la Salamina, stau ca o mărturie în sensul celor susținute.

Sigur că și divinația practicată în Grecia, îndeosebi la Delphis și Eleusis, a cunoscut în cele din urmă o decădere. Exemplul cel mai bun este chiar influențarea profeției lui Demarat, prin amestecul interesat al regelui Cleomene făcut asupra preoteselor mimând o falsă transă. A condamna însă o instituție care a demarat și apoi a înflorit în urma unor rezultate strălucite, numai bazat pe declinul firesc, este rizibil. Personal, m-aș considera căzut în derizoriu dacă ar trebui să-i cred mai degrabă pe culturnicii marxiști condamnând casta preoților, decât să iau în considerare pe Socrate, Platon și chiar Pitagora, care au slujit ca preoți la Delphis, împreună cu floarea intelectualității grecești, în decursul primei mii de ani de divinații publice.

Însă chiar dacă nu i-aș crede pe grecii antici, fie ei mari filozofi ai clasicismului, fie simpli cetățeni care urcau în procesiuni Calea Sacră pentru a se închina zeului luminii și pentru a afla adevărul, mă simt obligat să-i dau credit lui Edouard Schuré în stabilirea semnificației celor două cuvinte ce stăteau la baza misterelor de la Delphis:

Divinația, sau proorocirea, este o viziune - problematică - a lucrurilor viitoare, fie printr-o introspecție a

gândului celor vii, care cuprinde în germene acțiunile viitoare, fie prin înrâurirea ocultă a spiritelor superioare care desfășoară viitorul în imagini vii în sufletul clarvăzătorului;

Extazul se definește ca o viziune a lumii spirituale, în care spiritele, bune sau rele, apar vizionarului sub formă omenească, comunicând cu cel aflat în transă.

Încheind excursul privitor la ocultismul practicat de greci, nu putem neglija nici faptul - foarte semnificativ - că, aflate în plină decădere, oracolele au mai durat încă cinci secole în plin creștinism! Ultimul, cel din Europa, a fost abandonat în mod forțat în anul 426 d.H.

Ceea ce pare să spună totuși ceva...

Romanii

Deși au fost precedați de traci, care fuseseră pătrunși de științele oculte ale orientului, romanii s-au lăsat mai puțin prinși de ocultism. Practicile lor divinatorii se rezumau, conform unei legi din anul 150 î.H., interpretării de tip binar, bun-rău, în funcție de culoarea și așezarea viscerelor animalelor sacrificate în acest scop, dar și prin observații asupra zborului și strigătului păsărilor aflate în libertate. Ulterior s-a mai adăugat acestor practici și o întreagă rețea de semnalare, observare și practică asupra nașterilor unor prunci

având malformații care, desigur, în credința lor atrăgeau forțe malefice asupra localităților unde avuseseră loc asemenea întâmplări luate în evidențe stricte.

Influențele de ocultism propriu-zis nu au lipsit, însă, nici la Roma.

Tribunul Cicero recunoștea public că: „Prin misterele din Eleusis poți trece de la o lume vulgară la moravuri blânde, nobile și înălțătoare, care te introduc în adevărata viață. Ele ne-au învățat să murim".

Gramaticul Appius povestește că avea întrevederi cu morții, iar pe malul lacului Averne, aproape de Carpinum, îi stătea în putință să facă să apară din neguri umbre însângerate de cadavre.

Poetul Horațiu menționează în versurile sale fapte înrudite cu farmecele și vrăjile.

Suetonius scrie că Augustus, devenind pontifex, a dispus să se ardă în piețe publice peste două mii de scrieri cu substrat vrăjitoresc.

Lucianus, nepotul lui Seneca, participase la invocațiile împăratului Nero pentru a convorbi cu mama sa Agripina, moartă de curând. Tot el notează că cea mai vestită descântătoare și magiciană din Tessalia era o oarecare Erato. Acesteia îi era în putință să „bage sufletele în corpurile lor" (?) metodă amintită în *Pharsalele*, cartea IV, la care modalități a recurs și Sextus Pompeius. Se știe că Tesalia era cea mai vestită zonă vrăjitorească a antichității târzii.

Virgiliu istorisește și el cum Eneas a coborât în infern pentru a interoga umbra lui Anchise.

Festus Petronius, dar și mulți alți autori, mai puțin cunoscuți, se întrec în a aminti, fie și măcar episodic, de transe provocate prin ocultism.

Încheiem cu relatarea lui Pliniu cel Bătrân care consemnează că Tiberius l-a condamnat la moarte pe Drusus Libon, care, prezentându-se nepoftit împăratului, l-a tulburat tocmai în clipa în care reușise să momească spiritul răzbunărilor.

Evul mediu

Gnosticii, în perioada primară a creștinismului, au amalgamat esoterismul iudeo-sirio-egipteano-arab, la care au adăugat metapsihica greacă. Căpeteniile lor (Simon din Samaria, Marcian, Vasilide, Valentin, Carpocrate și în special Filon) au dat un avânt considerabil spiritismului, asigurându-i din start o lungă viabilitate și durabilitate în întreaga perioadă pusă în discuție.

Printre cei învinuiți de necromancie au fost și papii Benoit IX (1033-1044), Grigore IV (1045) și Grigore VII (1073-1085).

Începând cu secolul următor, spiritismul îmbracă -

aproape oficial - forma unui cult filozofico religios și declanșează o adevărată întrecere între astrologi, alchimiști și necromanți. Dar, din secolul al XIV-lea, Biserica declanșează o campanie din ce în ce mai dură împotriva spiritismului. Se uită, ori se face uitat, că în *Cartea Cărților* sunt evidențiate adeseori legăturile și convorbirile cu spiritele celor plecați în „lumea de dincolo" și că însuși Dumnezeu - Spiritul Arhitect - se înfățișează adeseori elevilor săi.

Stabili d'Ascoli (1251-1328) este ars pe rug deoarece era partizanul declarat al spiritismului. Giordano Bruno (1548-1600) este și el ars pe rug pentru libera sa gândire, dar și pentru faptul că avea nestrămutata convingere în realitatea existenței relațiilor dintre cei vii și spiritele celor morți. Victimele spiritismului au fost nenumărate, greu de apreciat cantitativ și nicidecum limitate la această perioadă de trei secole între jertfele amintite.

Este perioada în care spiritismul, și în general ocultismul, au început să fie practicate cu mare fereală, în medii închise, fără a mai ieși vreodată la suprafață. Este perioada în care s-a generalizat ideea că, pentru a avea rezultate bune în ocultism, acesta trebuie practicat într-o adâncă și bine păzită conspirativitate. Câteva exemple celebre, când, în perioada modernă, spiritismul s-a autodesconspirat ducând la întâmplări tragice, vin să întărească regula trasată în lungul secolelor

evului mediu. Chiar dacă justificările pentru menținerea discreției absolute nu mai pot fi aceleași.

Să se fi retras complet ocultismul în perioada evului întunecat din manifestările umane vizibile? Nicidecum!

Vechile științe oculte au continuat să se manifeste la suprafață, dar numai încifrat, perceptibile doar inițiaților.

Într-o lucrare anterioară (*Enigme în jurul nostru*) arătam cum pe pereții lăcașurilor de cult din întreaga Europă, de la Chartres la Voronet, apar pictate la loc de cinste sibile din antichitatea clasică, adică tocmai acele preotese ale misterelor păgâne. Dar chiar marile și impunătoarele catedrale gotice de la Notre-Dame, Amiens, Chartres și altele sunt bordate peste tot cu animale fantastice, ale căror semnificații pot fi regăsite doar în legendele orientului. Curioase hieroglife bordează marele portal al Catedralei Notre Dame-de-Paris (1640), încifrări pe care Gobineau de Montluisant le considera demne de un monument al ocultismului. Dar vulturii și leii, grifonii, pasărea așezată pe spinarea unui câine, vulpile, cocorii, cele patru animale din viziunile lui Ezechil, atitudinile umane grotești și așa mai departe, îl conduc pe Fulcanelli (*Le mystere des cathedrales*, Paris, 1932) să pretindă încercarea voită de către artiștii decoratori de a amesteca visul, transa cu realitatea. Abia conciliul de

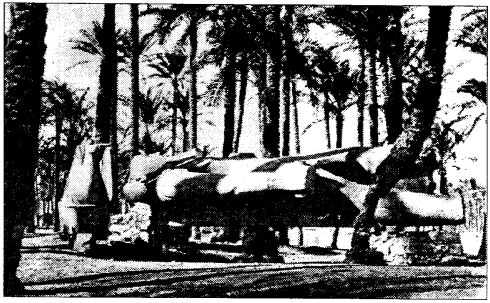

Gigantica statuie a lui Ramses al II-lea pe când se afla prăbușită la Cairo

Faraonul Ramses al II-lea il invoca aproape seară de seară pe tatăl său, Phtah, cu care se sfătuia în diferite probleme.

„Egiptul a reprezentat prin excelență pământul făgăduinței pentru vrăjitorie și pentru magie în general. Din a doua jumătate a mileniului I î.H., practicile taumaturgice, vrăjile, descântecele, farmecele ajung la o dezvoltare maximă, pe măsură ce adorarea vechilor zei egipteni se diminuează și cade în desuetudine. Din această epocă ne-a rămas un număr considerabil de papiruri magice, care ne oferă nenumărate formule, rețete și practici taumaturgice"

(Constantin Daniel, ***Cultura spirituală a Egiptului***, p.379)

Proorocul Ezechiel aflat în transă, pictat în trei ipostaze diferite pe o frescă a sinagogii de la Dura, în anul 245, vine ca o dovadă certă de acum două milenii a vechimii practicilor mediumnice.

Dar, investigarea fenomenelor paranormale decurge cu o mare lentoare din cauză că, întotdeauna, cultura umană a favorizat anumite domenii şi le-a defavorizat pe altele. În plus, pe măsură ce creşte sfera cunoştinţelor noastre, se pare că ar creşte şi numărul de probleme neelucidate din sistemul antropic (Herbert Spencer). Această analogie de tip geometric, întâlnită într-o anumită formă şi la Blaise Pascal, a fost analizată la noi de către dr.doc. Victor Săhleanu, care concluziona că, pe măsura sporirii volumului de cunoştinţe umane, creşte în mod proporţional şi suprafaţa de contact cu necunoscutul...

„În conceptul anticilor participă deopotrivă, în chipuri deosebite, sufletele morţilor şi zeii olimpici. Lucrul acesta e foarte limpede reliefat în *Iliada şi Odiseea* şi nu mai puţin în odrasla lor latină, în *Eneida*... In clipele de grea cumpănă, eroul se coboară în lumea morţilor ca să afle de la ei taina destinului. Odisseu merge în Hades, unde Tiresias orbul îi spune soarta, iar Eneea în infern, unde tatăl său îl descoperă gloriosul destin, ce avea să vină, al neamului latin".

(Nichifor Crainic, *Nostalgia paradisului*, Ed.Cugetarea, p.400)

Credinţele românilor spun că sub pământul nostru se mai află o lume. Acolo sunt tărâmurile celelalte şi până acolo nu a ajuns încă nimeni, în afară de oamenii năzdrăvani. Pe tărâmurile acelea locuiesc o seamă de oameni, ce se numesc rohmani sau rugmani.

Noi, creştinii, trebuie de sărbători să le dăm de ştire, ca să poată ţine şi ei sărbătorile. De aceea este bine să aruncăm de Crăciun coji de nucă pe ape, iar de Paşte coji de ouă roşii, ca să afle şi ei ce se petrece pe lume

(Maricel Olinescu, *Mitologie românească*, p.87)

la Trente a luat sub titlu de inventar aceste abateri de la „Dogma cea dreaptă" şi a condamnat operele care propagă „Dogmele eronate", amintite în reprezentări evanghelice cu „detalii apocrife". Ei bine, Ernest Renan comentând aceste detalii apocrife de pe marile catedrale creştine le sintetizează ca fiind un Pact cu diavolul (*L'oeuvre paraît surhumaine et c'est faire grâce a un pacte avec le diable qu'on a pu la faire passer du monde des reves a celui de la realite*).

Dar cine să fi patronat oare (Biserica, oricum trebuie exclusă de la o asemenea monstruoasă coaliţie) aceste însemne „drăceşti" aflate pe cele mai măreţe şi venerabile lăcaşuri închinate Dumnezeirii?

Pentru că, în mod clar, existenţa într-un acelaşi simbol de cult - Catedrala - a celor două principii, Bine - Rău, ne întoarce involuntar, măcar cu gândul la Summer...

Cuprins

Introducere *5*
Scurtă punere în temă..... 5
O profesiune de credință..... 7

HIPNOTISM ȘI SPIRITISM
Cesare Lombroso

Capitolul I: HIPNOTISMUL..... *11*
Fenomene psihice și fizice la hipnotizați 11
Câteva fenomene histerice și hipnotice..... 18

Capitolul II: SPIRITISMUL..... *27*
Eusapia Paladino..... 27
Experiențele din Milano, 1892..... 29
Fenomene observate la întuneric 29
Fenomene observate la lumină 31
Rezultatul fenomenelor realizate cu Eusapia..... 33
Cine este Eusapia Paladino ?..... 41
Condiții pentru mediumuri..... 45
Spațiul cu patru dimensiuni și mediumnitatea..... 47

Limitele influenței mediumului..... 49
Experiențele fiziologice asupra mediumurilor..... 58
Biologia spiritelor..... 62

MARGINALII
Silviu N. Dragomir

Capitolul I. REPLICA LUI HASDEU.....69
Cine era Hasdeu..... 69
Aceleași experiențe - alte viziuni..... 73
Convertirea relatate de Hasdeu..... 83

Capitolul II . EXPERIENȚE PROPRII
..... *100*

Capitolul III. PUȚINĂ ISTORIE NU STRICĂ *113*
Magia sacramentală..... 114
Egiptul antic 116
Caldeenii 118
Evreii 119
Grecii 121
Romanii 126
Evul mediu 128

CĂRȚI APĂRUTE

1. ZODIAC 1998 . Previziuni astrale

format A4, 128 pag. 13.000 lei

Caracteristici generale pentru cele 12 zodii în variantă europeană, chinezească, indiană .Previziuni generale, lunare pentru fiecare zodie. Bioritmul lunar.

2. ENIGME ÎN JURUL NOSTRU

autor:SILVIU N. DRAGOMIR
format: 13x20, 320 pag. 22.000 lei

O fascinantă incursiune în misterele ce ne înconjoară: * Cei șase sfincși din Carpați au fost construiți de om sau de natură? * Voroneț - o capsulă a timpului? * Brazda lui Novac - o enigmă din preistoria Daciei? * Dracula - personaj pozitiv sau negativ?
O lucrare extraordinară, pasionantă, plină de relatări și demonstrații reale, dublate de ilustrații inedite.

3. MISTERE

autor - SILVIU N. DRAGOMIR
format 13 x 20, 320 pag. 100 ilustrații, preț: 22.000 lei

Autorul continuă, seria enigmaticului, analizând multitudinea de probleme rămase misterioase până în zilele noastre, dintre care amintim doar câteva:

* Există icoane făcătoare de minuni ?
* Care era în trecut muntele cel sfânt al Moldovei ?
* Există megaliți și în contemporaneitate ?

4. ISTORIA MAFIEI

autor: GIORGIO VERGULINI
format 13 x 20, 300 pag. preț: 20.000 lei

Cele mai importante acțiuni mafiote din antichitate până în zilele noastre. Enigme, suspans, crime și arestări spectaculoase, care, uneori, au contribuit efectiv la modificarea cursului istoriei.
* Mafia americană * Mafia și Hitler * Clanuri stilate
* Operațiunea Pretorius
* Bancherii Mafiei

Fiecare om se naște cu destinul său!

Vrei să afli care este misiunea ta în această viață?
Vrei să te cunoști prin intermediul astrologiei?

Acum ți se oferă această șansă prin intermediul unui horoscop extraordinar de valoros !

HOROSCOPUL PERSONAL ....15.000 lei

Tema astrală natală. Analiza punctelor esențiale: Ascendent, Descendent, Fundul Cerului, Mijlocul Cerului. Poziția planetelor în momentul nașterii și influența lor asupra destinului dvs. Calități și defecte native. Interpretarea temei natale: intelect, dragoste, sănătate, carieră.
Karma și destinul acestei vieți.

Pentru întocmirea Horoscopului personal, vă rugăm să ne trimiteți următoarele date:
NUME, ADRESA, DATA ȘI ORA NAȘTERII, LOCALITATEA NAȘTERII.

Comenzile se primesc pe adresa:
S.C. ENMAR s.r.l.
Căsuța poștală 9, Oficiul poștal 14
București, 76.604 sect.5

ÎN CURS DE APARIŢIE

1. ZODIAC 1999. Previziuni astrale

data apariţiei: octombrie 1999, preţ: 13.000 lei

Previziuni generale pentru anului 1999.
Eclipsa totală de Soare. Previziuni zodiacale.
Bioritmul lunar. Personalitatea lunii.

2. MITUL VRĂJITORIEI

data apariţiei: noiembrie 1998, preţ : 18.000 lei

Zbuciumata istorie a celei mai vechi profesii din lume, care grupează toate cunoştinţele actuale referitoare la magia albă, secretele şi obiceiurile vrăjitoreşti, relatări incredibile despre şamani, totemuri, amulete, talismanuri. O lucrare de excepţie care studiază aceste probleme din antichitate până în zilele noastre

3. ISTORIA SPIONAJULUI FEMININ

data apariţiei: noiembrie 1998, preţ: 25.000

Cele mai spectaculoase acţiuni de spionaj feminin, începând cu Războiul de independenţă al SUA şi încheind cu cel de-al doilea război mondial. Această lucrare reprezintă o premieră pentru ţara noastră.

Talon Comandă

Vă rog să-mi expediaţi următoarele titluri, enumerate în tabelul de mai jos :

TITLUL Nr. exemplare

_____

_____

_____

_____

_____

Accept să primesc lucrările cu plata ramburs la primirea coletului prin poştă, pe adresa:

NUME_____

ADRESA_____

_____

_____

Semnătura _____ data _____

NOTA:
Taxele de expediţie vor fi suportate de către editură.
Cărţile existente în stoc, vor fi livrate imediat după comandă, iar cele în curs de apariţie, imediat după tipărirea lor.
Cărţile pot fi comandate pe :

Adresa editurii:
S.C. ENMAR s.r.l, Căsuţa poştală 9, Oficiul poştal 14 , Bucureşti, 76.604, sect.5